

LUTHERSK KIRKETIDENDE

1863-2013

150ÅR

LEDER: LÆREN OM EKTESKAPET

ARTIKLER OG INNLEGG

ETT HUS, TO MENIGHETER

"LÆSING PÅ SYKDOM"

SVAK ARGUMENTASJON I
"VELSIGNELSESTRIDEN"

TANKER OMKRING
MENIGHETSUTVIKLING

JUBILEUM

PROFESSOR FREDRIK PETERSEN

SØNDAGSTEKSTEN

PÅSKENATT/OTTESONG

1. PÅSKEDAG

2. PÅSKEDAG

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

LÆREN OM EKTESKAPET

Etter å ha arbeidet i mer enn tre år leverte Bispemøtets samlivsutvalg nylig sin innstilling. I den tiden utvalgte har arbeidet, har kirken fått en viss pustepause fra den mest intense debatten. Nå er vi i gang igjen. Det er varslet at det vil komme en uttalelse fra Bispemøtet i oktober, og saken vil i en eller annen fasong stå på dagorden på Kirkemøtet i 2014.

I sine konklusjoner konsentrerer utvalget seg om to spørsmål, nemlig spørsmålet om vigsling av samboere til kirkelig tjeneste og spørsmålet om innføring av kirkelig vigsel for samkjønnede par. Spørsmålet om synet på samboerskap er et spørsmål som i seg selv fortjener oppmerksomhet, men som trolig vil komme noe i skyggen av spørsmålet om samkjønnet vigsel. Selv mener jeg utvalgets flertall har landet på en rimelig konklusjon: Selv om man bør tenke nyansert om etiske kvaliteter ved samboerskap, bør kirken kunne forvente av sine vigslede medarbeidere at de går inn under den form for offentlig forpliktelse for sitt samliv som en ekteskapsinngåelse innebærer.

Vi har i Den norske kirke en langvarig og utmattende debatt om synet på homofilt samliv bak oss. At kirken er splittet også i sin teologiske vurdering, kom til uttrykk da Lærenemnda i 2006 delte seg akkurat på midten. Endringene i ekteskapsloven i 2009 har imidlertid endret betingelsene også for den kirkelige debatten. Tross uenighet var et felles premiss inntil 2009 i stor grad at homofilt samliv er noe annet enn heterofilt ekteskap. I ekteskapsloven innordnes imidlertid begge former for samliv inn under det samme ekteskapsbegrepet. Spørsmålet er nå om kirken skal akseptere et slikt ekteskapsbegrep ved å forestå ekteskapsinngåelse også for samkjøn-

nede par. Diskusjonen dreier seg derfor ikke bare om den etiske vurdering av homofilt samliv i og for seg, men om selve forståelsen av ekteskapet, altså om kirkens lære om ekteskapet.

Flertallet i utvalget argumenterer for at kirken bør legge ekteskapslovens forståelse til grunn og innføre en liturgi for samkjønnet vigsel. Mye av diskusjonen i innstillingen følger velkjente spor fra diskusjonen om homofilt samliv, men belyser etter min mening ikke i tilstrekkelig grad de konsekvenser samkjønnet vigsel vil ha for selve ekteskapsforståelsen. Grunnen til dette kan en ikke minst finne i den forståelsen av Luthers ekteskapsyn som utvalget legger til grunn. De påpeker med rette at Luther oppfattet ekteskapet som en verdslig ordning underlagt verdslige styre-

maktens myndighetsområde, men konstaterer samtidig at Luther mente at ekteskapet var innstiftet av Gud.

Utvalget nedtoner etter mitt skjønn her at selv om ekteskapet ikke ble forstått som

noe sakrament, så oppfattet reformatorene det like fullt som en del av den gudvilledede orden i skaperverket. Reformatorene forutsatte derfor at det i gitte tilfeller kunne oppstå konflikt mellom en teologisk forståelse av ekteskapet og de regler som enhver tid gjaldt i samfunnet (Jfr. f.eks. Melanchthon i Apologien art XXIII). Også Luther kan gi uttrykk for liknende synspunkter. Det kan neppe være noen tvil om at reformatorene oppfattet det at ekteskapet besto av mann og kvinne, som konstituerende for en teologisk forståelse av ekteskapet.

Kjønns polaritetens grunnleggende betydning for ekteskapsforståelsen er også forutsatt i gjeldende vigselsliturgi som innledes med disse ordene: "Gud har skapt oss til å leve i fellesskap

Hvis kjønns polariteten ikke lenger inngår som et konstituerende element i ekteskapet, hva gjør da ekteskapet til ekteskap?

med ham og med hverandre. Han har ordnet det slik at mann og kvinne skal være ett og stadfestet dette fellesskapet med sin velsignelse. Ekteskapet er Guds gode gave.” Som skriftbelegg for en slik forståelse anføres skapelsesberetningens ord i 1 Mos 1,27–28 om at Gud skapte mennesket i sitt bilde til mann og kvinne, og Jesu ord i Matt 19,4–6 om at det er Gud selv som forener mann og kvinne i ekteskap. I den grad liturgien kan oppfattes som uttrykk for kirkens lære, er dette å forstå gjeldende lære om ekteskapet i Den norske kirke.

Innstillingen konstaterer at en slik lære om ekteskapet er en annen enn den som er lagt til grunn i ekteskapsloven, men drøfter ikke hvilke læremessige konsekvenser det har om kirken gjør lovens forståelse til sin. Hvis kjønns polariteten ikke lenger inngår som et konstituerende element i ekteskapet, hva gjør da ekteskapet til ekteskap? Og med hvilken læremessig og skriftmessig rett kan man da si at et slikt ekteskap er innstiftet av Gud?

Det er i denne sammenheng en mangel at utvalget ikke går inn på de liturgiske spørsmål knyttet til samkjønnet vigsel. Det er en stor prinsipiell forskjell på om man tilpasser det eksisterende ritualet til bruk også for samkjønnede par, eller om man lager et ritual som er forskjellig nok til å indikere at det ikke dreier seg om ekteskap i samme betydning i de to tilfellene.

Når kristen skapelsesteologi har forutsatt at ekteskapet består av mann og kvinne, har det sammenheng med at samlivet mellom mann og kvinne danner det biologiske grunnlaget for reproduksjon. På dette punkt skiller samlivet mellom mann og kvinne seg markant fra samkjønnede forhold. Samtidig ligger det en dynamikk i det at to så ulike samlivsformer rubriseres under det samme ekteskapsbegrepet, ved at også samkjønnede par får rett til å bli foreldre gjennom adopsjon og assistert befruktning. Flertallet i utvalg konstaterer at det er mulig å være for likestilling mellom heterofile og homofile når det gjelder adgang til ekteskapsinngåelse, men være imot den samme likestillingen knyttet til reproduksjon (s 73). Spørsmålet er om ikke en slik

reservasjon vil bli temmelig illusorisk når man i realiteten har lagt kjønns polariteten til side som konstituerende element for ekteskapet og dermed bidratt til legitimeringen av ”like rettigheter” på alle plan. Hvordan kirken dermed kommer til å forholde seg til spørsmålet om barns rettigheter, blir et springende punkt.

Det økumeniske argument trekkes gjerne inn i denne debatten. Etter mitt skjønn er trusselen om brudd fra andre kirker ikke det viktigste hensynet i denne saken. Viktigere er hensynet til den

Den norske kirke bør være i stand til å gjøre rede for sin lære om ekteskapet på en måte som gir mening i den økumeniske samtalen.

felles kristne læretradisjon som den lutherske kirke har forstått seg som en del av. Når utvalget avgrenser seg i forhold til en katolsk forståelse av ekteskapet som sakrament, tilslører det det

forhold at ekteskapet også i katolsk teologi er en skaperordning der det sakramentale er noe som kommer i tillegg for kristne ektepar. Hvilken rolle ekteskapet kan ha for kristenliv og helliggjørelse, er for øvrig noe som er tatt opp også av lutherske teologer, bl.a. av Wolfhart Pannenberg (Jfr. også en artikkel av Ådne Njø i TTK 2010, s 183–207). De spørsmål som innføring av samkjønnet vigsel stiller til ekteskapsforståelsen, er derfor ikke noe rent indreluthersk tema, men berører den større økumeniske samtale kirkene imellom. Også i tiden som kommer, bør Den norske kirke være i stand til å gjøre rede for sin lære om ekteskapet på en måte som gir mening i den økumeniske samtalen.

Både i Sverige og Danmark ble liturgier for samkjønnet vigsel innført under stort tidspress og uten tilstrekkelig tid til refleksjon. Den norske kirke er her i en heldigere situasjon og bør bruke tiden til å vurdere de læremessige sidene av saken nøye. Det skjer både gjennom kompetent behandling i kirkelige organer og gjennom en åpen offentlig debatt. Luthersk Kirketidende åpner gjerne sine spalter for bidrag til denne samtalen.

HARALD HEGSTAD
HARALD.HEGSTAD@MF.NO

ETT HUS, TO MENIGHETER

AV STIAN HOLTSKOG, TEOLOGISTUDENT VED DET TEOLOGISKE MENIGHETSFAKULTET
SHOLTSKO@HOTMAIL.COM

Flere enn 40 migrantmenigheter i Oslo deler kirkehus med norske menigheter.¹ Jeg har undersøkt dette fenomenet ved å gjøre en casestudie av forholdet mellom en menighet i Den norske kirke og en ghanesisk migrantmenighet. I denne artikkelen vil jeg presentere menighetenes forståelse av hverandre, og betydningen av å bruke samme kirkerom.

METODE OG UTVALG

Det er ikke forsket mye på forhold mellom migrantmenigheter og norske menigheter. Norske studier har fokusert enten på utvalgte migrantmenigheter eller på hvordan norske menigheter kan bli mer multikulturelle. Unntaket er Hanna Gulsett (2007) sin masteravhandling om forholdet mellom en migrantmenighet og en norsk frimenighet. I tillegg finnes noe forskning på religiøse og multikulturelle miljøer i Groruddalen. Migrantmenigheter i Europa og Amerika er et populært forskningsfelt, men lite av dette omhandler forhold til lokale kirker.²

Min casestudie har fokusert på forholdet mellom Stovner menighet i Den norske kirke (Dnk) og den ghanesiske migrantmenigheten *Presbyterian-Methodist Church Oslo*. De to menighetene holder begge til i Stovner kirke. Studien undersøkte hva menighetene gjør sammen, hvilket syn de har på hverandre, og hvilken betydning det har at de deler kirkerom. Hovedinformasjonskilden er seks kvalitative intervjuer, støttet av to mindre spørreundersøkelser, deltagende observasjon på utvalgte arrangementer samt menighetenes internettsider og menighetsblad.

DEN NORSKE MENIGHETEN

Stovner kirke ble innviet i 1979 etter iherdig innsats fra et stort antall frivillige som ennå utgjør kjernen i menigheten. Stovner er et multikulturelt område hvor mange etnisk norske familier kun bor i kortere perioder. Som en følge av dette består kjernemenigheten av eldre mennesker bosatt innenfor menighetsgrensene. Selv om mange av medlemmene begynner å dra på årene, tilbyr menigheten fortsatt et stort utvalg av aktiviteter, drevet av både ansatte og de mange frivillige. Kirkebygget er en arbeidskirke, og kjelleren leies nå ut til en kommunal barnehage.

MIGRANTMENIGHETEN

Presbyterian-Methodist Church Oslo (PMC) ble startet i januar 2006. Det første året holdt menigheten til i et festlokale på Kjelsås der lokalet ofte måtte vaskes og tømmes for ølflasker før gudstjenesten kunne begynne. Det var i hovedsak tre grunner til at menigheten ble startet:

- 1) Å kunne bruke sitt eget språk i gudstjenestene.
- 2) Å kunne synges de tradisjonelle sangene og beholde de liturgiske tradisjonene.
- 3) Å etablere en mer levende menighet enn det ghaneserne hadde funnet i de norske menighetene.

Menigheten vokste fort og trengte et egnet lokale. En forespørsel ble sendt til Stovner menighet i mai 2007, og en avtale kom i stand. PMC hadde en pastor ansatt på heltid fram til hun i januar 2011 måtte forlate landet på grunn av problemer med oppholdstillatelsen. De fleste

av medlemmene i PMC har norsk pass, snakker flytende norsk og har bodd i Norge i mange år. Kun noen få bor innenfor Stovners menighetsgrenser, men flesteparten bor på ”riktig side av byen” i forhold til Stovner. Medlemmene i PMC har en sterk identitet som ghanesiske presbyterianere og metodister. Dette er også menighetens målgruppe, og det er hyppig kontakt med moderkirkene i Ghana. Menigheten har en begrenset økonomi, og medlemmene blir stadig oppfordret til å øke sine bidrag slik at menigheten kan ansette en ny pastor. Gudstjenesten i PMC varer vanligvis i 1,5 time, følger en fastlagt liturgi og kjennetegnes av et stort antall aktive deltagere. I en gudstjeneste med 30 mennesker til stede kan det være ti personer som har oppgaver knyttet til liturgien.

PARALLELE MENIGHETER MED NOEN MØTEPUNKTER

Menighetene arrangerer to internasjonale gudstjenester sammen hvert år. Disse gudstjenestene ledes som oftest av de norske prestene, har en litt friere liturgisk form og preges av at mange frivillige deltar under gudstjenesten. Språk virker å være en identitetsmarkør for begge menighetene. På grunn av dette holdes gudstjenestene på norsk, med oversettelse til *twi* (ghanesisk språk). Etter gudstjenesten lages det i stand kirkekaffe med mat fra mange land. I tillegg til de internasjonale gudstjenestene samarbeider menighetene også om noen andre enkeltarrangementer, og de inviteres til å delta i hverandres aktiviteter. Med unntak av dette lever menighetene ganske parallelle liv. Det er få vennskap på tvers av de menighetsmessige og etniske skillelinjene. Dette preger også kirkekaffen på de internasjonale gudstjenestene, der menighetene mer eller mindre deler seg på ”norske” og ”ghanesiske” bord. Litt kritisk kan man dermed spørre seg om menighetene er engasjert i dette i hovedsak fordi det gir egen gevinst til en ganske lav kostnad. Stovner menighet får et ”alibi” som en multi-kulturell menighet, mens PMC får et sted å være til en rimelig pris. Begge menigheter opplever imidlertid store utfordringer når det gjelder å finne måter å beholde barn og unge i menig-

hetene. Et sterkere samarbeid kan være en vei til sammen å kunne lære ungdommene hvordan å leve som kristen i et pluralistisk og sekulært samfunn (Wartena et al., 2008).

NY OPPLEVELSE AV STED

Tross det klare skillet på kirkekaffen kom det også fram i intervjuene at menighetsmedlemmer fra begge menigheter snakket om at ”vi” har internasjonal gudstjeneste. Dette er interessant etter som informantene ellers skilte klart mellom ”vi” og ”de”. Dnk har for eksempel vært ivrige til å invitere PMC til å delta på Dnk-arrangementer uten særlig hell. Dette virker å ha sammenheng med at ghaneserne vil involveres aktivt i det som skjer, ikke bare inviteres eller inkluderes. En informant fra PMC uttrykte seg slik:

”I vår så var det den norske menigheten som hadde det, og i høst så skal vi ha igjen hvor den ghanesiske menigheten får lov til å lede på sin måte, slik at de norske, og de andre som er med, følger det vi vanligvis gjør. Begge delene fungerer veldig bra. Vi føler at når vi gjør det på den norske måten, så er vi en del av det fordi vi er sammen om det. Og når vi gjør det på vår måte, ja, det er sånn vi gjør det. Jeg håper at dere (nordmenn) også er med og føler det vi føler.”

Folk fra begge menigheter spiller en aktiv rolle i både planlegging og gjennomføring av internasjonale gudstjenester. Involvering virker dermed å være en nøkkelfaktor for at dette er blitt omfavnet av begge menigheter. Dermed bekreftes også Kim Knotts (2005) teori om at sted er noe som praktiseres aktivt. Ved å *praktisere sted* sammen over tid lærer menighetene stadig hverandre bedre å kjenne. Mange av medlemmene i PMC har hatt dårlige opplevelser i møte med nordmenn og norske menigheter tidligere, men de fleste ga uttrykk for at de har blitt ganske godt mottatt i Stovner. Noen informanter fortalte også at de har opplevd tendenser til sosial ekskludering i Stovner menighet.

Medlemmene i PMC føler tilhørighet til Stovner kirke som sitt kirkebygg. Noen kaller til og med PMC for en fløy av Dnk Stovner. Involveringen i de internasjonale gudstjenestene har vært viktig for å skape denne identiteten. Det

er interessant å se hvordan forståelsen av sted forandres når migrantene beskriver de forskjellige arrangementene i kirken. Som sett ovenfor beskrives de internasjonale gudstjenestene som noe bra man gjør sammen, mens Dnk-gudstjenestene beskrives som døde og kjedelige. Kim Knott (2005) deler rom inn i fysiske, sosiale og mentale rom. Det fysiske rommet i denne sammenheng er Stovner kirke. Dette rommet fungerer antagelig som et element av kontinuitet. Bygningen gjør det lettere for begge menigheter å engasjere seg i felles gudstjenester på felles grunn i "sitt" rom. Dermed er det klart at det fysiske rom påvirker det sosiale rom. Det mentale rom er tydelig inndelt i "menigheten vår" og "menigheten deres". Likevel dukker det opp et "vi" gjennom de felles gudstjenestene. I dette "vi" ligger det et stort potensial for nettverksbygging og gjensidig utveksling av erfaringer og kulturkunnskap. Flere møtepunkter og utvikling av vennskap mellom enkeltmennesker vil være avgjørende for hvordan dette vil se ut i fremtiden.

SAMARBEID SOM ET LEDD I SOSIAL INTEGRERING

Det er tydelig at språk er en viktig identitetsmarkør for begge menigheter. Noen av informantene virker å bruke språkutfordringene som en unnskyldning for å slippe aktivt å engasjere seg i samhandling med folk fra den andre menigheten. Det er grunn til å tro at dette egentlig skyldes usikkerhet grunnet kulturelle og sosiale skillelinjer. Balansen i forholdet synes også å påvirkes av at Dnk har en "storebrorholdning". Denne mer eller mindre bevisste holdningen leder til skuffelse og frustrasjon på begge sider. Dnk forventer at PMC-medlemmer skal delta mer på Dnk-arrangementer. PMC-medlemmene på sin side er frustrert over at Dnk ikke kan bidra økonomisk med tanke på ansettelse av en ny prest. På tross av slike utfordringer har de internasjonale gudstjenestene skapt en fellesskapsfølelse. Dette verdsettes av begge gruppene. Alle informantene uttrykte eierskap til det som er oppnådd i Stovner kirke. Et felles hus og involvering av begge menigheter har skapt et sted for enhet i mangfold.

De internasjonale gudstjenestene har lagt et grunnlag for det som kan være en svært viktig hjelp for migranter til å bygge bredere sosiale nettverk. Marko Valenta (2008: 222) har oppdaget at noen migranter lager seg nettverk bestående av to soner. Den indre sonen består av egne landsmenn, eller mennesker fra samme etniske gruppe. Denne sonen gir mulighet for å "ta pauser" fra den nye hverdagen langt hjemme fra. Her kan man trekke seg tilbake i et trygt miljø. En viktig del av dette er å snakke sitt eget språk og slippe å konsentrere seg om å finne de rette kulturelle kodene. Den ytre sonen handler om det man innen nettverksforskning kaller *svake bånd* ("weak ties", Valenta, 2008: 12). For ghanserne på Stovner ser det ut til at PMC og ghanesiske landsmenn i Norge former en indre sosial sone, mens Dnk og andre løsere relasjoner utgjør en ytre sosial sone. Balansen mellom den indre og ytre sonen er viktig for at migrantene skal føle at de mestrer sin nye hverdag. Et kirkesamarbeid som på Stovner kan dermed få viktige effekter i et sosialt integreringsaspekt. Alle informantene nevnte en multikulturell menighet som en framtidig mulighet eller drøm. Dette kan tyde på at samarbeidet mellom de to menighetene også har påvirket identitetene deres. Flere møtepunkter og vennskap på tvers av menighets-tilhørighet er av avgjørende betydning for at en multikulturell menighet skal kunne bli noen realitet.

KONKLUSJON

I denne artikkelen har jeg beskrevet noen aspekter ved forholdet mellom en migrantmenighet og en menighet i Den norske kirke, som deler kirkebygg. Slike leieforhold eller samarbeid oppstår i stadig større grad både i Oslo og i resten av landet. Etter hva jeg kan se, er min undersøkelse blant de første til å se på dette fenomenet i norsk kontekst. Det er mitt håp og ønske at dette arbeidet kan åpne nye muligheter for videre studier og utvikling av slike samarbeid. Et viktig spørsmål er hvorvidt funnene i denne artikkelen er mulige å generalisere. Når man snakker om generaliseringsmulighet, er det viktig å være klar over at hver menighet har sine særtrekk.

Migrantkirker og norske menigheter representerer et stort mangfold. Stovner menighet er av noen blitt kalt en bedehusmenighet, blant annet på grunn av sitt fokus på misjon. Sammenlignet med mange av Dnks menigheter i Oslo kan man si at Stovner menighet er evangelikal og lavkirkelig. Nøkkelpersoner i menigheten er også opptatt av å ivareta migranter. PMC er en etnisk migrantmenighet hvor konfesjon er viktig. Dette er en motsetning til, for eksempel, de mange karismatiske migrantmenighetene som ofte kaller seg internasjonale og/eller ikke-konfesjonelle ("non-denominational"). Dermed er to faktorer til stede, som gjør samarbeid lettere på Stovner. 1) Nøkkelpersoner i Dnk er åpne for å ha samarbeid med migranter, og 2) migrantmenigheten tilhører "mainline" protestantisk tradisjon. På tross av dette er det sannsynlig at erfaringer fra Stovner kan være aktuelle også andre steder. Dupliserte studier er nødvendig for å fastslå dette. Uansett viser eksempelet fra Stovner at migrantmenigheter kan tas imot og samarbeid etableres. Det er blitt vist i denne artikkelen at bruk av et felles rom og jevnlig felles samlinger (selv om det bare er to ganger i året) har skapt en fellesskapsfølelse. Det er fortsatt store utfordringer på Stovner når det gjelder kontakt og vennskap på tvers av menighetene. Jeg vil hevde at en framtidig, levende, kristen kirke i Norge er avhengig av at kristne fra forskjellige, etniske bakgrunner er i stand til å møtes og bli kjent med hverandre.

TRE PRAKTISKE PUNKT TIL UTFORDRING

Jeg vil argumentere for at minst tre punkt kan være aktuelle i de fleste samarbeid eller leieforhold mellom migrantmenigheter og norske menigheter:

1) Norske menigheter vil så godt som alltid være i en "storebrorposisjon". Selv om Dnk har flere ressurser (bygninger, økonomi, ansatte), må ikke migrantmenighetene oppfattes som klienter eller gjester som ikke kan bidra. Om dette skjer, kan forholdet lett utvikle seg til et *vert-gjest*-forhold ("patron-client"-relationship) som kan hindre videre samarbeid. Begge menigheter og

medlemmene deres må akseptere hverandre som likeverdige menigheter og likeverdige kristne brødre og søstre. Felles arrangementer krever at begge parter involveres.

2) Migrantene må gis rom for å finne balansen mellom indre og ytre sosiale sone. De norske menigheters fokus bør være på å etablere vennskap, samt å hjelpe migrantene med å bygge nettverk. Følgelig vil mange andre utfordringer, knyttet til for eksempel kulturelle forskjeller, kunne løses på naturlige måter.

3) De norske kirkene og norske kristne har et spesielt ansvar for å hjelpe våre brødre og søstre i troen med å finne seg til rette i det norske samfunnet (3 Mos 19,34). I forhold til migrantmenighetene kan dette være hjelp til å finne gudstjenestesteder, utvikle og følge opp sunne lederskapsstrukturer, osv.

REFERANSER:

- Gulsett, H. (2007). *Dere er alle en i Jesus Kristus - En studie av en flerkulturell menighet*. Upublisert masteroppgave i planlegging og lokalsamfunnsforskning. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Holtskog, S. (2013). *One House, Two Churches? An empirical study of the relationship between a migrant church and a Church of Norway (Den norske kirke) congregation who share a church building*. Upublisert masteroppgave i praktisk teologi (tilgjengelig i Brage: <http://brage.bibsys.no/mf>). Oslo: Det teologiske menighetsfakultet.
- Knott, K. (2005). *The Location of Religion - A Spatial Analysis*. London: Equinox Publishing Ltd.
- Valenta, M. (2008). *Finding Friends After Resettlement: A Study of the Social Integration of Immigrants and Refugees, their Personal Networks and Self-Work in Everyday Life*. Doktoravhandling i sosiologi og statsvitenskap.
- Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). <http://ntnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:123228/FULLTEXT01> (Nedlastet 28 Sept 2012).
- Wartena, S., Bertram-Troost, G., og Miedema,

S. (2008). 'Christian Immigrant Youth from the Maranatha Community Transformation Centre: In between Family, Church and School. A Case Study in Amsterdam Zuidoost', i M. Jansen og H. Stoffels (red.), *A Moving God: Immigrant Churches in the Netherlands*. Zürich: Lit Verlag.

¹ Tall henter fra Kristent Interkulturelt Arbeids (KIA) lister: Anslagsvis 44 av totalt ca. 90 migrantmenigheter i Oslo leier menighetslokaler av norske menigheter. Disse tallene er noe flytende.

² For fullstendig referanseliste og mer om annen litteratur, se Holtskog (2013).

NYHET! NORDISK NYBROTTSARBEID!

Alf B. Oftestad

Kirke – fellesskap – omsorg

Diakonien historie med blick på Norden Bind II og III

Diakonien fra aposteltiden til middelalderen er behandlet i bind I (Luther Forlag 2001).

Foreliggende arbeid består av to bind. Det første drøfter reformasjonstiden, både på luthersk, reformert og romersk-katolsk mark (bind II). Det andre gjennomgår diakoniforståelsen i de påfølgende epoker, nemlig ortodoksien, pietismen og opplysningstiden (bind III).

“Alf B. Oftestad har i en mannsalder vært med på å utvikle og prege det som i dag er den bærende forståelse av diakoni i Den norske kirke. Forfatteren fører oss i dette bindet inn i reformasjonstiden og de påfølgende epokers kamp for barmhjertighet og diakonal omsorg, alt med også vekt på Norden. Jeg anbefaler boka til alle som vil forstå hva diakoni er.”

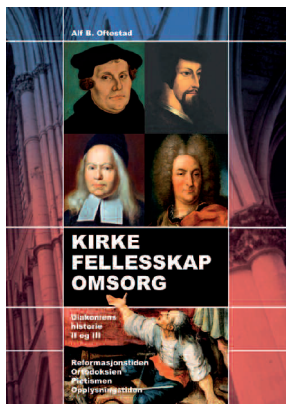
Tormod Kleiven, forskningssefførsteamanuensis, Høgskolen Diakonova

“Enhver med engasjement i diakoni på ett eller annet plan, bør ha gjort seg kjent med denne boken.”

Fredrik Grønningsæter, biskop emeritus

“Alf B. Oftestad fortsetter i bind II og III sin grundige gjennomgang av diakoniens historie. Det er nybrottsarbeid som her gjøres i norsk sammenheng, og det utgjør en faglig hjørnestein innen faget diakonihistorie. Boka skaper også en inspirerende bakgrunnsforståelse for dagens diakonale arbeid.”

Olav Fanuelsen, Olav Fanuelsen, prorektor, Diakonhjemmets Høgskole

Kr 449,-

"LÆSING PÅ SYKDOM"

– KRISTEN TJENESTE, GAMMEL FOLKETRO ELLER BEGGE DELER?

AV GEIR ARNE SOLUM, SOKNEPREST I SKÅNLAND, NORD-HÅLOGALAND
GEI-SOLU@ONLINE.NO

Nord-norske "læsere" har alltid virket på utsiden av den offisielle kirke. Hemmeligholdelse og mystikk har ført til at "læsing" har møtt skepsis hos en del prester, særlig om de manglet lokal kulturell innsikt.

I en tid da alternativ behandling får økende oppmerksomhet, kan det være nyttig å spørre hvordan læserne selv ser sin gjerning. Hvordan ser de den i lys av kristen tro, kirke og offisiell kristendom? Hva tenkes om de innslag som andre kan fristes til å kalle magi? Og er det tenkelig og ønskelig med et større samvirke mellom kirken og lokale læsere – i så fall: På hvilken måte kan dette skje?

Denne artikkelen er et resultat av en studiepermisjon der jeg blant annet har intervjuet fem læsere i mitt lokalområde. Det finnes opplagt litt forskjellige oppfatninger av hvem som går inn under begrepet "læser", men i mitt prosjekt og i denne artikkelen vil det betegne en person som har evne til å helbrede ved hjelp av hemmelige bønner eller formularer som de selv benevner som "Guds Ord". De vanligste lidelsene en læser kan kurere, er blødning og verk/betennelse, men de som har større kunnskaper, skal kunne helbrede også andre sykdommer. Læsing er ikke bare en nordnorsk tradisjon, men fram til vår tid en den nok best bevart her – og fortsatt mye brukt.

Mine informanter representerer et visst spekter av læsere: Mens en av dem hevder å ha opptil flere tusen henvendelser i året, har to av informantene knapt praktisert sine evner. To er læstadianske predikanter, én har sterk læstadiansk bakgrunn, men omtaler seg ikke som kristen (i læstadiansk forstand). To har i varierende grad sin tilhørighet i den lokale menigheten i Den norske kirke. Tre har mer eller mindre sterk samisk identitet, mens to vedkjenner seg ingen samisk bakgrunn.

Informantene har vist meg stor åpenhet, men med ett unntak: selve ordlyden i formularene. Dette har jeg ønsket å respektere – så denne artikkelen reflekterer i hovedsak det mine informanter selv har vært åpne om. For mine lesere som også er interessert i selve formularene, er mange slike kjent. Den største samlingen finnes i A. Chr. Bang: *Norske Hexeformularer og magiske oppskrifter*.

EN KRISTEN SELVFORSTÅELSE

I mitt møte med mine informanter uttrykker alle for det første en sterk kristen forståelse av det de gjør. All tvil om det feies til side ved uttrykk som: "Det er jo Guds Ord jeg læser." Dette er likevel ikke å forstå som rene bibelsitater, men en kristen rituell bønn. Uttrykket sier nok likevel antakelig mer om selvforståelsen til læserne enn om innholdet i bønnen¹. Én måtte flere ganger poengtere at "Hinmannen (Djevelen) har aldri gjort noen noe godt" – altså at den gode virkningen, at syke blir friske, framstilles som et enkelt bevis på at det er gode krefter som er i sving, og dermed ingen grunn til å være skeptisk. En av mine informanter bruker også bevisst uttrykket "å legge noen i Guds hender" om det han gjør,

og henviser til en allmektig Gud som kan lege sykdom. Dette oppleves som et naturlig ordvalg for ham (og ikke som et forsøk på å overbevise meg om noe).

Læsing omtales av mange som en "kunnskap", men det er likevel påfallende at flere av mine informanter heller omtaler evnen sin som en "gave" – noe de har fått fra Gud. Denne gaven må forvaltes ut fra bibelordet: "For intet har dere fått det, og for intet skal dere gi det."² I den bibelske sammenhengen er det snakk om nett-opp helbredelse, og det er en selvfølge for læserne at det ikke tas betalt. Synet på det å ta i mot gaver varierer imidlertid. Å bruke gaven sin med å læse på syke sees på som kristen nestekjærlighet, en omsorgshandling der det diakonale aspektet kan være viktigere enn selve helbredelsen. Når en har denne gaven, er det en plikt å hjelpe. Det innebærer dermed et stort ansvar å kunne læse. For en av mine informanter føltes dette ansvaret større enn han kunne bære, og derfor ønsket han heller ikke at noen skulle kjenne til evnene hans. Plikten til å hjelpe synes altså å gjelde bare så lenge noen aktivt oppsøker en.

En kunne kanskje forvente at den som søkte helbredelse, også fikk med seg et "gudsord" på veien – at læseren også ville nytte anledningen til å forkynne eller drive sjelesorg. Men selv læstadianske predikanter er etter min erfaring nøye med å skille mellom sin gjerning som helbreder og som forkynner. Én ting blir likevel alltid sagt – at hjelpen kommer fra Gud; det er Han som skal takkes, og Han som skal ha æren. Én av mine informanter, en som knapt praktiserer, avviker likevel noe fra dette. Han ser for seg at om han skulle praktisere mer, ville han forsøke å inkludere en samtale- og bønnestund med den som søkte helbredelse. Dette utsagnet viser jo også at bønn i sin alminnelighet og læsing sees på som to forskjellige ting.

Ydmykheten er påfallende. Ingen snakker om evnene sine. Det kan nemlig oppleves som skryt – som igjen kan føre til at en mister evnen. Det er uaktuelt å annonsere på noe slags vis. Den eneste måten det kan bli kjent på, er at den som selv har fått hjelp, gjerne forteller om det til andre. Én av mine informanter som praktiserer

svært lite, hadde ikke selv et bevisst ønske om å være lite kjent, men da jeg spurte om han ikke følte seg forpliktet til å bruke gaven sin mer for å hjelpe andre, svarte han: "Jeg kan jo ikke annonser det heller".

Mine informanter har i liten grad gitt uttrykk for at læsing bare er en lokal kunnskapstradisjon. De kan si at dette går tilbake til disiplenes virksomhet. Én forteller at læsing går tilbake til Moses sine kunnskaper som overgikk egypternes trollmenn, kunnskaper som Moses etter en viss tradisjon skulle ha nedtegnet i såkalte 6. og 7. Mosebok³. Selv om både opphavet til 6. og 7. Mosebok og bøkene i seg sjøl er mytiske, og innholdet vanskelig kan tolkes som genuin kristendom, så sier det i hvert fall noe om en holdning til at læsing ikke bare handler om en lokal nordnorsk kultur, men har røtter både langt tilbake i tid og sted.

Jeg har dessuten flere ganger møtt innvendingen: "Dere har vel sånt sørpå også?" Det har for det første med det å gjøre at noen har en bred definisjon av læsing. Men en av mine informanter utdypet også dette med et ganske spesielt synspunkt da han så på all kristen helbredelsesvirksomhet som læsing. Også de som ber høyt og ber frie bønner, eller i tunger for den saks skyld – "Men du vet ikke hva de lærer inni seg innimellom!" sa min informant hemmelighetsfullt – "Ja, for hvordan skulle de vel kunne helbrede noen om de ikke kunne de rette ordene?"

Flere av mine informanter gir uttrykk for en sterk skjebnetro, eller tro på Guds forsyn. "Det som er bestemt til døden, må dø," sa en for å forklare hvorfor ikke alle ble friske. "Alt er bestemt fra fødselen av," sa en annen om et vondt dødsfall i nær familie. En kunne jo da lure på om det nytter å påvirke Gud ved bønn eller læsing. Svaret på dette synes å være at de store tingene som handler om liv og død, er bestemt på forhånd. Det kan ingen gjøre noe med. Detaljene derimot, slik som smerter og sykdom som ikke er til døden – her har læsing sin virkning.

Generelt må vi si om læseres selvforståelse at de synes å ha en stor bevissthet om å virke innenfor en kristen ramme. Dette gjelder også uav-

hengig av læserens forhold til egen tro. Mine informanter vil, om enn i noe varierende grad, hevde at også en som har tatt avstand fra kristen tro, i prinsippet kan lære å læse, men at dette kanskje ikke er ideelt. Likevel vil nok også en slik læser, av respekt for den tradisjonen en er innvidd i, fortsatt være bevisst at dette gjøres innenfor en kristen kontekst.

En kunne kanskje vente at en virksomhet som er blitt sett på med skepsis fra kirkens side, og som i stor grad virker innenfor læstadiansk miljø, selv har et anstrengt forhold til kirken. Mine informanter gir imidlertid ikke noe entydig bilde av dette. Noen kan bekrefte at historisk sett så har det noen steder vært et anstrengt forhold, men det virker som om det likevel er en positiv forventning om kirkens støtte og anseelse. Ingenting er, ifølge dem selv, i strid med kirkens lære, og som de også sier, så ”tror vel også dere prester at Gud kan helbrede”. En av mine informanter kunne til og med se for seg at han kunne bruke sine evner innenfor en gudstjenestelig ramme, for eksempel i en Tomasmesse.

ER DET INNSLAG AV MAGI?

Når en skal beskrive eller vurdere andre, har en lett for å fokusere på kirkelige eller teologiske ”avvik”, selv om disse kanskje egentlig ikke er vesentlige for den en omtaler. Dette er det viktig å være oppmerksom på i det følgende – dette er eksempler på sider ved læsing som mange utenforstående vil stille spørsmål ved, kanskje kalle for magi, men det er ikke uten videre ting som en læser selv vil se på som vesentlig i sin selvforståelse.

For det første har vi dette med at formularene må holdes hemmelig og beskyttes. Dette forklarer noen av dem med at en mister evnen dersom de røper ordene for noen. Når de en gang skal lære det videre, så mister de altså selv evnen. En av mine informanter avviser imidlertid denne sammenhengen, mens en annen ikke ser på det på som veldig viktig, men: ”Det skal ikke ut til hvem som helst.” Anni M. Henriksen skriver i sin bok ”Å stoppe blod” at hemmeligholdelsen dessuten kan ha å gjøre med respekt for Guds

Ord og Guds Navn – dersom utenforstående får tilgang til dette, kan det tenkes at det blir misbrukt eller latterliggjort⁴.

De fleste lesere vil også hevde at formlene må læses ordrett. Én understreker dette og sier at om ett ord blir feil, må alt læses fra starten. På mitt spørsmål om hvorfor, gis det imidlertid ikke noe bedre svar enn: ”Det er sånn jeg har lært det.” Én av informantene bryter imidlertid tydelig med dette og hevder at kraften ikke ligger i ordene, og at han også om nødvendig bruker fri bønn som virker like godt.

De fleste lesere vil spørre etter fullt døpenavn og som regel fødselsdato (eventuelt dåpsdato). Heller ikke dette kan mine informanter gi noe godt svar på – annet enn: ”Det står i boka⁵,” eller: ”De som startet med dette, syntes vel det var viktig.”

En kan ofte få inntrykk av at læsing er en kunnskap som kan læres, noen ganger også at om en bare har tilgang på formlene, kan hvem som helst bruke dem. Flere av mine informanter gir imidlertid et mer nyansert bilde av dette. Én sier det er en kombinasjon av læring og Guds gave. En annen sier at en må praktisere læsing samtidig med at en må be om å få denne nådegaven. Det er heller ingen lett oppgave å velge ut sin etterfølger. Det skal ikke være hvem som helst, og én forteller at han på en måte ”ser” hvem det må være – og jeg forstår det slik at han regner dette som Guds ledelse.

Videre forteller én at Fader Vår skal læses til slutt tre ganger – uten å puste, eventuelt på kun ett utpust! Noen legger vekt på at det ikke må læses for fort – for at ikke virkningen skal bli for kraftig! Men som med de andre trekkene som kan virke underlige, så er det liten eller ingen refleksjon hos læserne selv om hvorfor det skal gjøres slik. En henviser til tradisjonen, det en har lært. Jeg antar at det å avvike fra den hemmelige tradisjonen en er blitt opplært i, sees på som en form for tvil.

Det skal også sies at det virker som om en ikke avviser andre tradisjoner, for på enkeltpunkter er det jo tydelig at læserne praktiserer forskjellig, men bevisstheten er altså veldig stor på ikke å avvike fra det en selv har lært.

Det å være tro mot ritualene kan en dessuten se på som noe som gir trygghet. Det er langt enklere å gjøre noe en har lært, har skrevet ned, er vant til, enn å ty til for eksempel fri bønn. Dette gjelder også den syke, i hvert fall den som er fortrolig med læsertradisjonen, en vet hva som møter en. Om ikke ordene er kjent, så er rammene kjente og dermed trygge.

Det som jeg selv har hatt størst problem med å bli klok på, er at det synes som at veien er kort fra å bruke gode krefter til å helbrede til det å gjøre bruk av onde krefter til å kaste ondtd på folk⁶. En av informantene fikk i sin tid velge å lære begge delene (av samme person!), men avslø tilbudet om å lære det onde. En annen forteller at i hans formelsamling er det også formulert for å komme i kontakt med djevelen. Han advarer riktignok veldig mot dette og har selvfølgelig aldri vært inne på tanken å prøve det selv. For den som skulle falle for fristelsen, er det ingen vei tilbake – da har en solgt sjela si. En som selv ikke hadde tilgang på slike formuleringer, men likevel ikke var overrasket over dette, reflekterte litt rundt dette og sa: ”Det bør både godt og ondt i mennesket. På den måten vil det være mulig å stå både i det godes og det ondes tjeneste. Det er derfor mulig å tenke seg at én og samme person kan begge deler. Da vil det imidlertid være naturlig at en velger å bruke kun det ene.”

Det viser seg som sagt at det er liten eller ingen egenrefleksjon rundt detaljene om hvordan ritualene utføres. Dette faktum kan underbygge dette som jeg antydte over – at disse elementene tross alt ikke det vesentligste, men en tradisjon som en likevel fører videre.

NOEN ARGUMENTER FOR STOR TAKHØYDE

Nå skal ikke jeg i denne artikkelen gjøre noen drøfting om de enkelte elementene innenfor denne tradisjonen lar seg forene med Bibel og kristen tro, men vil nevne noen få momenter som kan være argumenter for en stor grad av takhøyde fra kirkens side:

I Luk 10,49f fortelles det at det er en som ikke er i følge med Jesus, men likevel driver ut onde ånder i hans navn, og det blir spørsmål om han

skulle hindres i dette. Jesus svarer: ”Dere skal ikke hindre ham! Den som ikke er mot dere, er med dere.” Det kan selvfølgelig innvendes at allerede i kapittelet etter er dette formulert motsatt: ”Den som ikke er med meg, er mot meg.” (Luk 11,23a) Men i dette siste tilfellet er det verd å legge merke til at Jesus taler direkte til sine motstandere, og han formulerer seg naturlig nok også strengere.

Videre kan det nevnes at bibelske helbredelsesepisoder ofte også skjer på underlige måter. Noen eksempler: Naaman måtte vaske seg sju ganger i Jordan (2 Kong 5); Jesus helbreder den døde ved å stikke fingrene i ørene og spytt på tungen (Mark 7,33) og den blinde ved å spytte på øynene hans (Mark 8,23). Mennesker ble helbredet ved å røre kappen til Jesus (Luk 8,44) eller ved at Peters skygge falt på dem (Apg 5,15).

Det vil dessuten være naturlig å se på ulike former for ”overnaturlig” helbredelse som Guds gjerning på skapelsens plan. For på dette plan kan mye virke i det godes tjeneste – ikke bare det vi strengt kan belegge ut fra Bibelen. Så lenge det ikke fører med seg en avvikende lære på frelsens plan, kan vi altså tenke at romsligheten bør være stor.

SAMVIRKE MELLOM LÆSER OG PREST?

Læserne har altså selv en forståelse av å virke innenfor en tydelig kristen ramme, og det kan være grunn til å spørre om kirken bør forholde seg til dette på en annen og/eller tydeligere måte enn hva som har vært tilfelle. Skal en være tydeligere i sin anerkjennelse av læserne og deres evner som en kristen tjeneste? Eller kan vi kanskje også gå enda lenger – invitere til en eller annen type samvirke: Avtale om å henvise til læsere når folk kommer til prest og ber om forbønn. Bruke læsere aktivt i menighetens forbønnstjeneste. Bruke læsere under forbønn i gudstjenesten – for eksempel ved bønnvandring.

Mitt inntrykk er at når det gjelder eventuelt samvirke bør en trå litt varsomt. For det første fordi det sees på som misbruk å ”annonserer”

evnene sine på noen som helst måte. Dessuten knyttes læsing så sterkt til tradisjoner som ikke kan avvikes. Det gjør det vanskelig å tenke seg et tettere samarbeid med prest og kirke. Men her finnes det også unntak. En av mine informanter, den som er mest menighetsaktiv, syntes nettopp dette var en veldig interessant tanke – under forutsetning at det aldri offentlig ble sagt at han var læser.

Til sist så er det vanskelig å tenke seg at all skepsis rundt læsing noen gang kan skrinlegges. Til det er det for mye som holdes hemmelig. Læserne sier selv at de læser ”Guds Ord” – som etter deres eget utsagn er vanlige kristne bønner, men de formularene som har lekket ut, kan ikke akkurat kalles ”vanlige” bønner. På den annen side vet vi jo heller aldri hvilke ord den enkelte læser bruker, all den tid det er snakk om forskjellige tradisjoner.

Min informants argument om at så lenge virkningen er god, må det være Gud som står bak, blir dessuten for enkel fra et kristent synspunkt. Et slikt argument ville for eksempel også kunne brukes til å akseptere healere som påstår å få sine evner kanalisert fra både ”hjelpere”, ”guider” og avdøde personer.

Et aller siste aspekt jeg vil nevne, er at det synes som om det er en økende åpenhet i befolkningen

for åndelige fenomener. Her gjelder det at kirken er på banen og ikke framstår som avvissende til alt av åndelig karakter. Noe skal vi med rette advare mot, for eksempel spådomskunster og angivelig kontakt med døde – dette har også Bibelen klare formaninger mot – men vi må ikke sette oss i en situasjon der det ser ut som at vi ikke tror på åndelige fenomener overhodet. Det ville gi oss et troverdighetsproblem i forhold vår egen forkynnelse.

¹ Disse formularene minner lite om verken reelle bibelsitater eller ”vanlige” kristne bønner. Det kan nok anføres om de kan kalles bønner overhodet. Henvisningen til ”Guds Ord” kan kanskje ha med en oppfatning at dette har røtter til en tapt/skjult del av Bibelen (se under om 6. og 7. Mosebok).

² Matt 10,8.

³ En utbredt konspirasjonsteori går ut på at Kirken anså at disse kunnskapene var farlige for vanlige folk. Derfor ble de fjernet fra Bibelen da folk flest fikk anledning til å lese Bibelen på egen hånd.

⁴ Henriksen, s 149.

⁵ Henviser til sin egen, håndskrevne formelsamling som en har overtatt.

⁶ Gjerne omtalt som ”ganding” eller ”å sette dauinger på”.

Kristendom og politikk – som olje og vann?

Patrik Hagman

OM KRISTEN MOTSTAND

En engasjert og populærteologisk innføring i politisk teologi som utfordrer vanetanker – både i politiske, aktivistiske miljøer, så vel som kristne konservative og liberale miljøer.

Svært få mennesker er i stand til å tenke fritt. De fleste som tror at de gjør det, er ikke klar over hvilke opptråkkede stier de går på. Målet for et kristent menneske er ikke å tenke fritt, men snarere å tenke annerledes: å tenke godt.

Patrik Hagman

Kr 249,-

SVAK ARGUMENTASJON I "VELSIGNESSTRIDEN"

AV OLAV REFVEM, MASTERSTUDENT I TEOLOGI, MF
O.REFVEM@ONLINE.NO

Bibelselskapet har vakt oppsikt ved i *Bibel 2011* (her NO11) å bruke ordet "velsignet" istedenfor "lovet" (o.l.) på steder der Gud er logisk objekt for handlingen og mennesket logisk subjekt. "Visst kan mennesker velsigne Gud," sier A. Aschim og I. Mongstad-Kvammen i Vårt Land 1/3-12. Dersom saken er så klar, skulle vi imidlertid forvente større gjennomføringsgrad. Ser vi på NT, brukes fremdeles "lovprise" når Gud er gjenstand for menneskers lovprisning, sml. f.eks. Luk 1,64; 2,28; 24,53; Jak 3,9. Motsatt brukes imidlertid "velsigne" når *mennesker* blir velsignet av Gud eller andre mennesker, f.eks. Luk 2,34; 24,50f; Ef 1,3. For substantivet *eulogia* gjelder tilsvarende. Det er kun ved adjektivet *eulogetos* (NO78: "lovet" el.) det er skjedd endringer. NO11 skriver her "velsignet" (om Gud), se f.eks. Luk 1,68; Rom 1,25; 9,5; Ef 1,3. At det på *to steder* fremdeles står "lovet" i samme sammenheng (2 Kor 1,3; 1 Pet 1,3), skal være en tilpasning til liturgiens språk: "Lovet være Gud" (A. Aschim på *Verdidebatt.no* 29/2-12 – et uventet trekk, da f.eks. nattverdens "legeme" jo *ikke* fikk overleve i NO11.)

Summen av dette er altså følgende: Det er ifølge NO11 greit å omtale Gud som "velsignet" og underforstå: av mennesker. Men Bibelselskapet vil ikke si at mennesker "velsigner" Gud eller gir ham sin "velsignelse". Dette gjelder imidlertid *bare* NT; i GT er språket djervere: Her heter det i Sal 103 nå: "Velsign Herren, min sjel!", sml. også 5 Mos 8,10; 1 Krøn 29,20 m.fl., se Kvalbein (VL 29/2-12; LK 12/2012). I NT heter det derimot at Simeon kunne "lovprise Herren" (Luk 1,64), mens han like etter utroper

at Herren er "velsignet" (v 68). Når det brukes to ulike ord her – selv om det i begge tilfeller går på lovprisning – oppfordres jo leseren til å lese noe annet, noe *mer*, inn i v 68 ("velsignet") enn i v 64 ("lovprise"). Det leder oss til debatten som har pågått mellom Bibelselskapet og Hans Kvalbein.

Jeg skal først bare minne om at når denne nye vri i bibelspråket *ikke* kom tidsnok til å sette spor i NT05 (unntatt i Rom 1,25), så gjelder naturligvis det samme for de NT05-baserte verkene *Evangeliesynopsis* og *Det nye testamentet. Studieutgave*, begge fra 2008 og stadig i salg. Med tanke på denne og andre endringer etter NT05s tid gjør man lurt i å vente på ajourførte utgaver.

Hans Kvalbein har i flere bidrag, sist i LK 12 og 18 (2012), markert kritikk av bruken av "velsignet" om Gud. Han mener at mennesker kan *lovprise*, men ikke *velsigne* Gud. Jeg skal ikke gjenta hans argumentasjon her. Men både på bakgrunn av moderne norsk språkbruk og grunnspråklige oppslagsverk har han en sterk sak. Men hva er det Bibelselskapet egentlig argumenterer for? Er det bare et spørsmål om *uttrykksmåte* for en sak som alle er enige om, nemlig en helt ukontroversiell *lovprisning* av Gud? Eller vil man, ved å bruke "velsignet", at lovprisningen skal forstås annerledes, rikere, bredere? Debatten har beveget seg lydløst og lite oversiktlig mellom begge disse nivåene, særlig for Bibelselskapets del. Kvalbeins påstand om at det innføres en "ny tanke" i bibelspråket (LK 18/2012), er kun riktig hvis endring i uttrykk betyr endring i innhold. Det kan man anta der-

som "velsignet" ikke (lenger) kan brukes ved menneskers lovprisning. Nå har imidlertid Bibelselskapet hele tiden argumentert for at dette er mulig. Dette kunne gjøre Kvalbeins frykt for en "ny tanke" til skamme. Men det likevel var før Bibelselskapet sa hva de selv legger i ordet. – La oss ta det uttrykksmessige først.

1) Bibelselskapet vil, som de uttrykker det, "revitalisere" en tradisjonell norsk bruk av uttrykket "velsignet" (VL 1/3-12). Allerede ordet "revitalisere" bør sette varselamper i rotasjon: Henter man frem gamle ord fra glemselens skygger, er man i et grenseland for hva som er gangbar språkføring. Mer om det helt til slutt.

I den tradisjonelle uttrykksmåte Bibelselskapet viser til, har – eller *hadde* – "velsigne" hovedsakelig to ulike og atskilte betydninger i religiøs henseende, nemlig "meddele/ønske Guds nåde/hjelp/kraft el." (om Gud, men også mennesker som formidlere) og "takke, love, lovprise" (om mennesker), sml. f.eks. *Norsk riksmålsordbok* og *Bokmålsordboka*. I den grad det er mulig å lese inn en felles semantisk nevner for disse to betydningene, er denne i alle fall ikke betont. Den har neppe vært present hos de fleste språkbrukere heller. Vil man revitalisere eldre norsk språkbruk, lar dette vente at man fastholder det innholdsmessige skillet mellom Guds velsignelse av mennesker på den ene side, menneskers av Gud på den annen.

2) Og slik er det da også mulig å forstå NO11 for den som har eldre språkbruk friskt i minne. Men samtidig virker det som om Bibelselskapet tilsikter en større nærhet mellom begrepene enn hva tradisjonell språkbruk legger opp til. Målet er nemlig å få frem en "gjensidighet" mellom menneskers lovprisning og Guds velsignelse (VL 1/3-12; LK 15/2012). Bibelselskapet innser nok at de to ulike betydningene av gr. *eulogeo* og hebr. *berek* (velsignelse *fra* Gud og velsignelse *av* Gud) er nettopp ulike. Men betones skal likevel en "sammenheng mellom Guds handling og menneskers handling", ja det dreier seg bare om "semantiske nyanse[r]" og "valør[er]" av samme ord (LK 15/2012). Forskjellen mellom begrepene kunne knapt uttrykkes svakere! Når man ordlegger seg slik, må det bety at Bibel-

selskapet legger til grunn en *bred felles betydning* for begge bruk av ordet.

Tanken er åpenbart den at enhet i *uttrykk* må implisere enhet eller fellesskap i *betydning*. Vel har *eulogeo* i begge betydninger en felles historisk rot. Men det betyr ikke nødvendigvis at en felles betydning (ennå) klang med da tekstene ble til. Dette må begrunnes, og det har Bibelselskapet ikke gjort, men får derimot problemer i møte med (Kvalbeins) oppslagsverk, som nettopp *skiller klart* mellom betydningene (LK 12 og 18/2012), akkurat som i eldre norsk. Da holder det ikke å si at en sammenheng kommer frem ved "bruken av samme ord" (LK 15/2012; riktig er: samme *uttrykk*), for det er jo nettopp denne sammenhengen oppslagsverkene sår tvil om.

Når Bibelselskapet likevel antar en "gjensidighet" og felles betydning, trengs også en forklaring på *hvordan* den egentlig skal forstås. Man kan vel anta at en etymologisk bakgrunn 'tale godt (om)' el. (*eu-logeo*) har spilt en rolle for Bibelselskapet. En slik (historisk) grunnbetydning er imidlertid lite spesifikk, særlig i forhold til Guds velsignelseshandling, hvilket igjen aktiverer spørsmålet om en felles betydning ennå forelå da tekstene ble til.

3) Vi har sett på eldre norsk språkbruk, og vi har forsøkt å komme nærmere hva Bibelselskapet egentlig vil legge i begrepet "velsigne". Det ser dermed ut til at den eldre språkbruk som Bibelselskapet ville puste i glørne, *ikke* rommer den "gjensidighet" og det betydningsfellesskap som "revitaliseringen" ville vekke til nytt liv. Det er i seg selv problematisk å argumentere med *eldre* norsk uttrykksmåte (pkt. 9). Men enda vanskeligere blir det når man ikke vil forstå *begrepet* bak det gamle uttrykket på samme måte som før.

4) En viktig brukssituasjon for "velsignet" i NT er: "Velsignet (*eulogemenos*) være (NO11: er) han som kommer i Herrens navn" (Matt 21,9parr m.fl.). Bibelselskapet anfører dette stedet, slik det er "brukt om Kristus" i salmetradisjonen, som argument for at Gud kan kalles "velsignet" av mennesker (LK 15/2012). Kristus er jo Gud, og en velsignelse av ham kan dermed ikke bety annet enn lovprisning. Også NO78

bruker "velsignet" i Matt 21,9, men forstår det neppe i betydningen 'lovprist'. (Da ville nok Bibelselskapet ha nevnt NO78.) NO78 ville nemlig ha skrevet "lovet" el., som ellers, hvis *det* var meningen (selv om det her ikke er for gr. *eulogetos*). Dette *gjør* nemlig Lutherbibelen ("gelobt"), så tanken er ikke ny. NO78 har nok isteden forstått menneskemengdens utrop som en bønn om Herrens velsignelse av (mennesket) Messias og derfor skrevet "velsignet" (slik *Exeg. Wörterb. zum NT*; bd. 2, sml. *ThWNT*, bd. 2). Alternativt kan NO78 ha tenkt på *mennesket* som logisk subjekt, men da for en *stadfestelse av eller bønn om Herrens velsignelse* over Messias (sml. Bauer, *Wörterb. zum NT*). Mot betydningen "lovprist" taler også NO78s henvisning til Sal 118,26.

Derfor viser Bibelselskapet altså til *salmespråket* for å finne betydningen "lovprist" i sitater fra Matt 21,9, se f.eks. NoS 12, sml. også liturgiens Sanctus. Her er tre innvendinger: **i)** Hvis dette skal være et belegg, må Bibelselskapet først vise at sitatet *ikke bare* er brukt med henblikk på den funksjon det *som helhet* har ut ifra den opprinnelige kontekst, nemlig som (historisk) hyllingsrop, men at *hvert ord*, fremfor alt "velsignet", faktisk skal tilpasses vår situasjon overfor Kristus som Gud. Det er jo først da "velsignet" ikke kan bety annet enn 'lovprist' (Gud kan vi kun lovprise), og kun da kan det tjene som argument. Den norske kirkes forklaring til Sanctus taler derimot for en historisk forståelse: "Deretter synger vi *sammen med de menneskene som hyllet Jesus da han red inn i Jerusalem* på et esel: 'Hosianna! Velsignet være han (...)' (fra *Gudstj.boken 2011*, Veiledn. til gudstjenestens hoveddeler, s. 31, min uth.). At Messias "kommer i *Herrens navn*", oppfordrer jo heller ikke til å se Jesus som Gud – innenfor sitatets rammer. **ii)** Det må også nevnes at den forståelse av "velsignet" i Matt 21,9 som det her argumenteres med ('lovprist'), *ikke* deles av NO11. Ordforklaringen i *Matt* (NTR 3, 2004) oppgir iallfall verset som et hyllingsrop med formidling av *Guds velsignelse*, sml. om NO78 over. Bibelselskapet regner altså med én betydning av "velsignet" i Matt 21,9-sitater i salmer o.a., og en annen i NT

selv. Det er ikke i seg selv umulig. Men her må altså ingen forsøke å forstå sitatet på bakgrunn av anbefalt bibeleksegese. **iii)** Selv dersom salmediktere skulle ha forstått "velsignet" som 'lovprist' i dette sitatet (til tross for pkt. i), betyr ikke det at det blir oppfattet slik. NO78 (som skriver "lovet" o.l. ved lovprisning) er en langt bedre kilde til moderne språkbruk og dermed språkforståelse, se videre pkt. 9.

5) Nå til et iøynefallende trekk ved Bibelselskapets argumentasjon, nemlig de stadige henvisninger til språkbruk i *andre* europeiske språk, f.eks. svensk og engelsk: Her finner man at "vålsigna" og "bless" *kan* brukes i begge velsignelsens retninger, fra Gud til mennesket og omvendt. Men her oppstår det samme problemet som over (pkt. 3): I disse språk har "vålsigna" (el. tilsv.), så vidt jeg kan se, nettopp de to ulike betydninger som vi ser i eldre norsk. "Gjensidighet" og fellesskap i betydning er i beste fall utenfor fokus (Og *dersom* det mot formodning står sentralt i noen språk, hjelper dette ingenting med mindre det samme kan påvises i grunn-språkene).

6) Ja, det er *uansett* liten hjelp i å vise til andre språk. For i utlandet snakker man, for å si det slik, nettopp *ikke* norsk. Selv dersom vi ser helt bort ifra "gjensidighet" og betydningsfellesskap og forestiller oss at fremmedspråkene skal gi støtte til en helt tradisjonell norsk begrepsbruk – selv da har argumentet liten eller ingen verdi, avhengig av hvordan det tenkes brukt. Det finnes to muligheter:

Enten mener Bibelselskapet (A) at fremmedspråkene kan tjene som gode forbilder for en språkbruk som det allerede på internt norsk grunnlag kan argumenteres *tilstrekkelig* for. Da er argumentet ikke avgjørende, har med andre ord relativt liten vekt, men kan brukes.

Alternativt mener Bibelselskapet imidlertid (B) at fremmedspråkene tjener som argument for i det hele tatt *å gjøre språkendringen berettiget* eller *mulig*. Denne bruk av argumentet blir interessant hvis man ikke finner nok støtte for språkbruken på hjemlig grunn. Da er argumentet brukt med *antatt* større tyngde, men er i virkeligheten vekt-løst: Hvordan andre språk bruker ordet "vål-

signa" (el. tilsv.), kan jo aldri fortelle oss hvordan *vi* bør kunne bruke det, hvis dette i seg selv er problematisk eller umulig på norsk. Språklig slektskap spiller ingen rolle; man kan like gjerne vise til swahili som til svensk. Sammenfall i ords betydning på tvers av språkgrensene kan selvsagt ofte stadfestes, særlig mellom beslektede språk, men kan aldri forutsettes.

7) Så hvilken av de to måtene er det Bibelselskapet bruker "fremmedspråkargumentet" på? Det sies ikke. Men leseren inviteres til å lese argumentet i funksjon (B) ettersom det jo er selve *berettigelsen* av bruken av "velsignet" som står til debatt, og ettersom fremmedspråkeksemplene anføres parallelt med andre (norskspråklige) belegg for dette (VL 1/3-12; LK 15/2012). Da er fremmedspråkargumentet brukt med sviktende gyldighet. Nå tenkes fremmedspråkeksemplene kanskje ikke som *selvstendige* argumenter, men i sammenheng med (de hovedsakelig eldre) beleggene fra norsk språk. Kanskje tenkes det at sistnevnte, når de slik blir satt inn i en europeisk kontekst, får større vekt enn de ellers ville ha. Men da har fremmedspråkene den samme funksjon (B), bare indirekte. Vekten av norske belegg fra fortid og nåtid må måles mot dagens norske språkbruk for øvrig, ikke utenlandsk.

8) La oss nå likevel tenke at fremmedspråkargumentet brukes i funksjon (A), hvor det *er* brukbart, men har mindre vekt, fordi det forutsettes at et tilstrekkelig *norsk* grunnlag for språkbruken er for hånden. Dette aktiverer påny problemet fra pkt. 3: Dersom dette grunnlag finnes, må det innbefatte den tradisjonelle begrepsforståelsen. Men viktigere er det at dette grunnlaget knapt kan sies å foreligge.

9) For er det i det hele tatt rimelig å bruke uttrykket "velsigne" om menneskers handling overfor Gud (selv dersom begrepet forstås helt tradisjonelt)? Nei, dette må i dag sies å være høyst uvanlig norsk, særlig blant yngre, uansett hvordan noen få salmediktere oppfatter saken (sst.). Mange har bekreftet min oppfatning. At allerede 1978-bibelen følte det riktigst å erstatte "velsignet" med "lovet" el. i denne bruk, og at Hans

Kvalbein (som så dagens lys enda litt tidligere) mener tilsvarende, er et sterkt tegn på det samme. (NO78s "velsignet" i Matt 21,9 kan altså forklares på annen måte.)

Aschim og Mongstad-Kvammen bekrefter selv dette inntrykket. Til forsvar for NO11s ordvalg kaller de det en "vanlig", men "ikke korrekt" oppfatning at ordet "velsigne" ikke kan bety 'lovprise' (VL 1/3-2012). Her innser de altså at (svært?) mange *ikke* er kjent med "velsigne" om menneskets lovprisning av Gud. Da er det for det første påfallende at en bibel som ville være språklig moderne, gjør bruk av det. For det annet er det jo ved et visst punkt språklig sett *umulig* å kalle en forståelse *vanlig* og fremdeles holde den for feilaktig. Mang en gammel misforståelse er i dag gjeldende norm. Bibelselskapet var kvikke til å legge "legemet" – selv før det var dødt – i graven, men haler gjerne en velsignelse av Gud opp av den.

10) Jeg oppsummerer: Bibelselskapets argumentasjon med eldre norsk språkbruk svekket av at bare uttrykksmåte, og *ikke* eldre begrepsforståelse, tenkes videreført i uendret fasong. En tradisjonell begrepsforståelse kan i alle fall ikke støtte den (nå) tilsiktede tanken om "gjensidighet" og betydningsfelleskap for velsignelsens to varianter – en forståelse det i seg selv er vanskelig å få tak i. I det store og hele er også bruken av *uttrykket* "velsignet" ved menneskers lovprisning utgått på dato og kommuniserer følgelig svært dårlig; å vise til omkringliggende språk som fremdeles *har* uttrykket i denne bruk, hjelper ikke. Jeg klarer heller ikke å se henvisningen til Matt 21,9-sitater i salmer o.a. som overbevisende. – Ironisk nok vil den uvanlige bruken av uttrykket "velsignet" antagelig *ikke* hindre, men heller bane vei for en begrepsforståelse som nettopp *går* i retning av "gjensidighet" – så langt det er tilsiktet eller enda lenger: Flere lesere vil gå ut ifra den eneste bruk av "velsignet" de kjenner, nemlig om en velsignelse *fra* Gud, når de nå møter ordet brukt, i uvant sammenheng, om menneskers velsignelse *av* Gud.

TANKER OMKRING MENIGHETSUTVIKLING

AV FENGSELSPREST AUD SISSEL NERHUS
SISSEL.NERHUS@GMAIL.COM

I et gammelt hus kan det dukke opp litt av hvert. Der fant jeg en brosjyre fra 1970, som fortalte om menighetsuke i Gand menighet. Der står det om gudstjenester på Skeiene ungdomskole, i Julebygda kapell og på Salem, Indremisjons-selskapet/NMS sitt bedehus på mitt hjemsted Ganddal.

Gand sokn var i 1970 fire år gammel og blitt opprettet ved at to tidligere prestegjeld, Sandnes og Høyland, ble delt i tre. Gand bestod da av jordbruksområder, bystrøk og tettsted. Midt mellom der kom raskt en helt ny bydel Sandved og her ligger Gand kirke som ble innviet i 1978. Da hadde et stort antall kirkeringer vært i sving, og mange frivillige bidro for å bygge den nye kirken. Det var stor politisk debatt om man virkelig trengte flere kirker, men tolv år etter opprettelsen av Gand sokn var kirken reist.

Jeg bodde på den tiden i Oslo, men fra midten av nittitallet har jeg igjen bodd på Ganddal. Da jeg kom tilbake, merket jeg var at det var vokst fram en tilhørighet til Gand kirke og Gand menighet/sokn blant mange.

MENIGHETSUTVIKLING

Det er mange med sterk tilhørighet til Den norske kirke i Rogaland. Det gjelder dem som har bakgrunn i bedehuskulturen, og det gjelder dem som ikke har det. Det er mange flotte frivillige som har lagt ned uendelig mye tid, krefter og penger i ulike menighetssammenheng, både før og nå. De har alle hatt et ønske om å nå lengre ut med evangeliet.

Her i Sandnes by har det i de siste femten årene skjedd mye på kirkelige sektor. Jeg synes

det har vært vanskelig å forstå og få innblikk i menighetsutviklingen her. Det har vært så mange ting som har vært framme, og det har handlet om så ulike ting på samme tid. Det har blitt snakket om geografiske områder, gudstjenesteform, metoder, teologisk tenkning, praktisk menighetsliv og kirkens strukturer i samme åndedrag. Noen steder er det nytt kirkelig arbeid i nye boligområder eller gamle tettsteder, og andre steder handler det mest om form, teologisk ståsted og kirkepolitiske synspunkter.

Et av de stedene hvor det har skjedd mye i disse årene, er mitt hjemsted Ganddal som altså tilhører Gand sokn. Ganddal er en gammel og etablert bygd som er blitt til én av de tretten bydelene i Sandnes kommune. I 1960 var vi tre klasser på første klasses trinn, og ved Stortingsvalget samme høst var det 1375 voksne som kunne avgi stemme i skolekretsen. Det er ikke et nybyggingsområde, men hvert tiår etter krigen har det vært utbygging av nye boligfelt, og flere nye er planlagt.

UTVIKLINGEN PÅ GANDDAL

I feiringen av 17. mai er det lang tradisjon på Ganddal med humoristisk kortesje med aktuelle kommentarer. For noen år siden var et innslag med følgende tekst: "I 1950 hadde Ganddal 10 gardsbruk og 1 menighet; nå har vi 3 gardsbruk og 10 menigheter." (tall etter hukommelse) Kan det tenkes at mange som bor her, er forvirret?

Den norske kirke har nå tre "avdelinger" med gudstjenester i mitt nærmiljø. Det er Gand, Ganddalen og ByMenigheten. I tillegg kommer tre bedehus knyttet til lutherske organisasjoner,

én pinsemenighet og ett Kristen senter. Dette er den av bydelene i Sandnes hvor Kristelig Folkeparti får flest stemmer (2011: 17,9 %), og en bydel som sammen med Sandved er blant dem med høyere gjennomsnittsinntekt i kommunen.

I 1998 startet Gand menighetsråd et arbeid på Lundehaugen skole, et område innen Ganddal. Ansvaret for gudstjenestene ble fullt ut ivaretatt av et utvalg. Arbeidet ble kalt Lundehaugen menighet. Det kunne forstås som et nytt gudstjenestested, en annerledes gudstjenesteform eller som et mulig framtidig kirkesokn. Jeg tror den lokale bankfilialen oppfattet det som begynnelse til ny kirke da de tidlig ga Lundehaugen dåpsutstyr.

I 2005 ble det slik at Lundehaugen-fellesskapet ville bli valgmenighet og skiftet navn til ByMenigheten. Andre ønsket ikke dette, og Gand sokn valgte å fortsette arbeidet under navnet Ganddalen menighet. ByMenigheten hadde en periode gudstjenestene sine i Sandnes sentrum, men nå holdes de på Ganddal bydelshus. Det er blitt sagt at det er viktig at virksomheten finner sted i et "alminnelig" forsamlingslokale.

ByMenigheten har kontorlokaler i bydelen, og overraskende flyttet Ganddalen fra kontor-fellesskap i Gand kirke til samme sted. Jeg opplever at det er tre "Dnk-avdelinger" som har lokalt menighetsarbeid i én og samme bydel. Årets konfirmantgrupper i Ganddalen, ByMenigheten og Gand hadde alle sin konfirmasjonsdag i Gand kirke.

Et søk på nettet for min boligadresse viser til Gand menighet, og på nettsiden til Gand står det ikke noe om Ganddalen menighet. Ganddalen har egen nettside og opptrer som egen enhet, men eksisterer ikke i landsoversikten. Det kan se ut som man lokalt har fortatt en slags "deling", og jeg synes det har vært et svært forvirrende tår.

September 2009 var jeg på en konferanse om menighetsutvikling på Misjonshøgskolen. Der ble Kirkerådets rapport om ByMenigheten lagt fram. Jeg ventet på svar på spørsmål som: Hvilke tanker og mål hadde man ved oppstarten? Hva hadde endret seg underveis? Hvem hadde stemmerett da Lundehaugen valgte som de

gjorde? Hadde man egne medlemslister og et menighetsmøte for disse? Rapporten ga ingen svar på dette, og det ble sagt at de lå utenfor rapportens mandat.

Det er som opptar meg, er hvordan slike endringer påvirker det lokale nærmiljø, kirkeliv og opplevelse av tilhørighet til kirke og menighet. Jeg tenker at tilhørighet og bånd til kirke og menighet knyttes både gjennom det lokale menighetsarbeidet som skjer nå, og gjennom de lange linjene der slekt følger slekt. Det er flere grupper mennesker i menighetssammenheng, som menighetsråd, ansatte, trofaste kirkegjengere og de som går i kirken av og til og ved kirkelige handlinger. Folkekirken omfatter alle medlemmer, og det som skjer i lokalt menighetsliv angår alle. Hvordan oppfattes det som skjer, av de forskjellige gruppene? Figgjo, et gammelt tettsted i Sandnes, har fått både kirkelig arbeid i Figgjo sentrum og ny soknetilhørighet. I hvilken grad har et slikt skifte betydning for folkekirken på et sted? I generasjoner har de soknet til Høyland sokn/kirke med kirkegård, og nå hører de til den nye Bogafjell kirke. Ingen av disse kirkene ligger i nærmiljøet, men omkring 7–8 km fra Figgjo.

KIRKETILHØRIGHET

På denne bakgrunn har jeg noen ønsker for framtidig kirkeordning. Jeg ønsker ordninger som kan tydeliggjøre og gjøre utvikling og prosesser mer forståelige fra starten av. Jeg ønsker ordninger som har gyldighet landet over, og som alle grupper i kirkelandskapet kan ha tillit til.

Hvordan finne gode løsninger når det er flere gudstjenestesteder/menighetsarbeid for flere lokale områder innen soknet? Da det ble inngått en avtale med IMI-kirken i Stavanger i 1997, var ikke problemstillinger om medlemskap avklart. Barna som ble døpt i IMI-kirken den første tiden, ble medlemmer i Tjensvoll sokn, men ble ikke medlemmer i IMI-kirken utfra IMI-kirkens egne medlemsregler. Det sier hvor viktig det å tenke på alle konkrete problemstillinger.

Jeg tror de fleste vil være aktive og tilhøre fellesskapet i den nærmeste kirken til der man bor. Mitt forslag er at kirkemedlemskap gjelder

hele kommunen. Mange av soknegrensene er ikke hensiktsmessige, som når en grense går ved en kirkegårdsmur. Alle medlemmene skal videre ha rett til fritt å velge kirkelige handlinger i alle kirkene innenfor kommunen. Så får man heller lage ordninger som kan ivaretar arbeidsbyrden for de kirkelige ansatte.

KIRKEDEMOKRATI

Gand menighetsråd velges etter gjeldende ordning av hele soknet. De oppnevner så menighetsutvalg for Julebygda og Ganddalen. I praksis ser det ut som de blir tre nokså likeverdige utvalg for hvert sitt sted.

Dersom de har omtrent samme myndighetsområdet, er det underlig med valg av ett av dem. Jeg mener saker som liturgi, planer om soknedeling, ny kirke og prestekontor hører hjemme i menighetsråd. Det er de som er demokratisk valgt inntil det blir bestemt at også menighetsutvalg skal velges. Ved nytt arbeid kan det siste være vanskelig, og menighetsutvalg kan da velges etter at det har vært i funksjon i to år.

Det blir for meg rart at gravferdsliturgi i sin tid ble vedtatt i medlemsmøte i Gand kirke, mens flytting av nattverd til tidlig i gudstjenesten skjer fra en søndag til en annen i Ganddalen i samme sokn. Hvorfor så ulik praksis? Var det ikke interessant å spørre dem som vanligvis samles der til gudstjeneste? Dataanlegget sviktet en søndag, og det ble gudstjeneste og salmesang etter hukommelsen, og da var det tydelig at folk var kirkevante.

Årskiftet 2010/11 var de to gamle hovedkirkene i kommunen stengt på grunn av strømsparing. Dette var vedtatt av Sandnes kirkelige fellestråd. Hvilken rolle har menighetsråd ved slike vedtak? Med tanke på framtidig kirkeorganisering tror jeg det vil bli avgjørende å ha et folkevalgt kirkelig råd som er på nivå med kommunestyret.

Jeg ønsker at fellestråd forsvinner, og at man får kun ett direktevalgt menighetsråd i hver bykommune. Det enkelte kirke/distrikt kan så heller ha et distriktutvalg som også bør velges. Stavanger bispedømme har direktevalg til bispedømmeråd, og jeg mener det er en styrke for

Den norske kirke om den har direktevalg på alle nivå.

MENIGHETSMØTE

Jeg ønsker årlige menighetsmøter der saker og endringsalternativer tas opp til skriftlig votering. Det kan kombineres med menighetens årsmøte. Det er ikke alle som like lett tar ordet, og det er ikke like lett for alle å si avvikende synspunkter. Jeg tror det vil være til hjelp og styrke for menighetsrådet. De kan få presentert mange ønsker både fra dem over og fra grupper i menigheten. Avstemmingen kan i noen tilfeller være rådgivende og noen ganger avgjørende, slik som det vel er i dagens ordninger.

Når så vedtak er fattet, er det viktig med skriftlig informasjon på nettet og gjennom menighetsblad slik at alle grupper kan lese det samme.

SPRÅK OG BEGREPER

Hva er en fengselkapellan? Jeg spurte kollegaene i prostiet om hva de tenkte når de hørte dette ordet. Ingen tenkte på Frelsesarmeen. Fengselkapellan (fra engelsk) er betegnelsen på det som før het fengselsekretær i Frelsesarmeen.

Hvordan brukes begrepet menighet? Jeg er vant til at det i Den norske kirke er identisk med fellesskapet av medlemmer i et sokn som er et definert geografisk område. I Gand har man Julebygda kapell med eget menighetsutvalg, men jeg har ikke hørt eller sett at det noen gang har blitt kalt Julebygda menighet. Hvorfor ble det brukt Lundehaugen menighet umiddelbart og senere Ganddalen menighet, men ikke Julebygda menighet? Hva skal ligge i begrepet menighet i Den norske kirke? I Sandnes ble det startet virksomhet på tvers av soknegrenser, og dette ble kalt "Treffpunkt Smeaheia".

Jeg ønsker meg avklart bruk av begrepet menighet i vår kirke, og kanskje trenger vi et begrep for det som er et begrenset område av et sokn. Jeg ønsker begrep til bruk i dagliglivet og ikke begrep som fungerer som typebestemmelse. I Hanssons kirkerett (1957, s 35) kalles gudstjenestefellesskap i fengsel for personmenighet, men jeg har ikke hørt noen fengselstrester

kalle det kirkelige arbeid på et fengsel for menighet.

Det tar sin tid å få innarbeidet begrep og at innholdet er umiddelbart kjent for de fleste. I dag har vi begrepet sokneprest som har endret innhold ved at strukturene ble endret, men uten at folk flest tenker over forskjellen. Hva betyr det når vi i Gand har sokneprest. Er han leder for både kapellan og prostiprest som begge arbeider i Gand sokn?

I kirkelig sammenheng kan man oppleve at det blir markert et skille mellom statsansatte prester og prester ansatt av andre offentlige instanser. For folk flest er sykehusprest eller kapellan bare prester i Den norske kirke. Enkelte prester bruker benevnelsen menighetsprester, men på grunn av at de er ansatt av fellesråd, har de ikke begravelser. Å møte mennesker i sorg er for meg menighetsbyggende arbeid, og jeg forstår det ikke.

I Sandnes prosti har vi Byprestene (gateprester) og ByMenigheten som begrep uten at disse har noen formell tilknytning til hverandre.

Det gjør det mye lettere når det er logikk og sammenheng mellom språk og den virksomheten som den skal beskrives.

LITURGI OG FORM

Min mor var kirkevant og glad i gudstjenesten. Da hun var åttifem år, sa hun etter en gudstjeneste: "Dette var gammelt." Vikarpresten var i trettiårene, og hva ga så denne opplevelsen? Hovedsvaret tror jeg var at den/de som hadde laget salmeseddelen hadde satt opp salmer fra svunnen tid, og som sjelden synges. Det var som om man ikke hadde fulgt med i utviklingen innenfor salmer og musikk i norsk kirkeliv de siste tretti år.

Det forundrer meg når det blir gitt en virkelighetsbeskrivelse av kirkens gudstjenester, som jeg ikke kjenner meg igjen i. Man beskriver nye menigheter som så annerledes, og man understreker avstanden til det vanlige kirkelivet. Kreativitet og nytenking er etter min mening rimelig godt fordelt mellom såkalte gamle og nye menighetene. Hovedforskjellen slik jeg opplever det, er om gudstjenesten har en liturgisk form

eller det jeg vil kalle en møteform. I det siste det kan veksle mellom liturgiske ledd, utfyllende kommentarer og takkehilsener.

Møte og gudstjeneste har for meg vært begrep for trosformidling i forskjellige former. Jeg tenker at gudstjenesteliturgi gir gudstjenesten en sammenhengende helhet. Begrepet kan ha endret seg, og en lokal pinsemenighet kaller nå sine samlinger for gudstjenester.

Jeg har lurt på hvorfor man bruker en liturgisk drakt når man ønsker begrenset liturgi og form? Hvorfor prestekjole når man har preken fra en barkrakk? Det er mange synspunkter på gudstjenester og liturgi, og det skal bli spennende å se hva menighetene velger framover.

ORDINASJON

For en del år siden hadde ByMenigheten menighetstur, og der det ble forrettet nattverd. Dette ble gjort ved leke personer. En ungdom som hadde deltatt, kommenterte i etterkant at det nettopp måtte være i forbindelse nattverdføring man trengte prest. En gang opplevde jeg en vikarsituasjon i en kirke hvor tekstleser var ordinert prest, og med lek person ved alteret. Når ordinerte prester deltar som nattverdutdelere, blir de registrert som leke frivillige? Hva betyr teologisk utdanning og ordinasjon i vår kirke?

STEDEGENGJØRING

Dette begrepet lærte jeg på MF på syttitallet. Før den første begravelsen i Skåbu i Gudbrandsdalen fikk jeg spørsmål fra familien om hvor de to små grantrærne skulle stå. Skikken var at de sto ved inngangen til kirken, men jeg hadde aldri hørt om det. Ved den første vigselen i Vallset på Hedemarken var det spørsmål om et hvitt teppe som brudeparet skulle knele på. Igjen var jeg like uvitende. Det er min erfaring at det alltid har vært en stedegengjøring gjennom egne lokale skikker rundt om i landet. Når jeg hører noen bemerke noe om gudstjenester eller kirkelige handlinger i andre kirker, så er det gjerne slike ting som nevnes. Det skal bli interessant å se om det vil bli samme kommentarer omkring variasjoner i liturgien. Jeg tror det blir kom-

mentarer om nytt Fadervår og om bankterminal i kirkerommet.

Da jeg var kallskapellan på Hedemarken på åttitallet møtte jeg utrolig trofaste og engasjerte kirkegjengere; de var bare færre enn her. Folk flest ga uttrykk for mer tilhørighet til kirken enn jeg var vant med. Jeg var vant med sterkere synspunkter og skarpere skillelinjer mellom folk her i Rogaland.

Om Ganddal får ny kirke, så håper jeg det blir en åpen og inkluderende folkekirke der kirkebygget passer til liturgiske gudstjenester, kirkelige handlinger og til et aktivt menighetsliv. Det finnes mange vakre nye kirkebygg som kan gi inspirasjon. Jeg ønsker at kirkelivet på Ganddal skal oppleves nært og aktuelt for alle som bor her, og der særlig barn og unge vil finne tilhørighet som de kan ha livet ut.

Sjur Isaksen

ORDET GJENNOM ÅRET III

Evangeliebetraktninger over tredje tekstrekk

"Det er en dristig oppgave å skrive betraktninger over alle evangelietekstene i kirkeåret. Sjur Isaksen løser imidlertid denne utfordringen på en utmerket måte."

Per Eriksen i Vårt Land

"Isaksen har spennende overskrifter! Jeg skjønner at hver eneste er valgt med omhu. Dette er frysetørrede aha-opplevelser som bare trenger vann. Jeg må bare si meg imponert over at Isaksen klarer å la det gå opp et lys hver søndag!"

Kjell A. Skartseterhagen
i Luthersk Kirketidende

Kr 299,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

PROFESSOR FREDRIK PETERSEN

NEKROLOG
TRYKT SOM REDAKSJONELL ARTIKKEL
LK 17. JAN. 1903 S. 33-34.

Fredrik Petersen (1839–1903) var en særpreget overgangsskikkelse i norsk teologihistorie. Han overtok i 1875 som professor i systematisk teologi etter Gisle Johnson som da gikk over i et professorat i kirkehistorie. Samtidig som han fastholdt den gamle ortodoksi, tok han opp dialogen med de nye tanker i tiden. På den måten kom han til å bli lærefader både for senere liberale og konservative teologer. Det var striden omkring besettelsen av hans professorat som resulterte i opprettelsen av Menighetsfakultetet fire år etter hans død, etter initiativ fra professor Sigurd Odland som var redaktør i Luthersk Kirketidende 1901–1908, og som er den sannsynlige forfatter av nekrologen. Omtalen av professor Petersens livsgjerning gir et godt bilde av den stemning som preget Den norske kirke ved århundreskifte, like før kirkestriden for alvor satte inn.

Med dyb Bevægelse vil alle Kirkens Venner have modtaget Budskabet om, at Professor Petersen, den sidste af det gamle Fakultet, nu er vandret bort. I ham har vor Kirke atter tabt en af sine ædlest og betydeligste Mænd. Uden Overdrivelse vil det vistnok kunne siges, at, ligesom den norske Theologi i de 25 Aar, der gik umiddelbart forud for Professor Petersens Indtræden i Universitetslærernes Kreds, væsentlig var præget af Gisle Johnsons mægtige Personlighed, saaledes har i den sidste Fjerdedel af det nylig udrundne 19de Aarhundrede ingen enkelt Mand øvet en saa indgribende og bestemmende Indflydelse paa den theologiske Tænkningens Udvikling i vort Land som hans netop afdøde Efterfølger. Hvor stor Betydning der i saa Henseende vistnok vil maatte tillægges hans Virksomhed som Forfatter, Foredragsholder og Prædikant, saa var det dog utvilsomt særlig som Lærer for den studerende theologiske Ungdom, han vandt denne Indflydelse. Selv altid ung i Hjerte og Tanke, aldrig færdig i sin videnskabelige Erkjendelsesstræben,

med sin aabne Interesse for alt menneskelig Aandsarbeide, sin intelligente og sympathetiske Forstaaelse ligeoverfor vor Tids eiendommelige Spørgsmaal og Krav, sit varme Hjertelag, sin dybe psykologiske Indsigt, sin skarpe Logik, sin gennemdannede og aandfulde Personlighed, sin levende, lyse og freidige kristelige Trosvished og sit sterke ethiske Alvor maatte han uvilkaarlig komme til at øve en mægtig dragende og vækkende Indvirkning paa sine unge Tilhørers modtagelige Sind, baade i personlig kristelig Retning og i videnskabelig Henseende. Et talende Vidnesbyrd om, i hvilken Grad han havde formaaet at vinde sine Elevers Tillid og Hengivenhed, var navnlig den sikkert enestaaende Tilstrømning, hvormed de i Aarenes Løb pleiede at søge ham privat som Raadgiver og Sjælesørger.

Det er her ikke Stedet til at anstille en Undersøgelse av Værdien af de Synsmaader, som Professor Petersen gjorde sig til Talsmand for, eller af den Indflydelse, han har øvet paa den theologiske Tænkning i vort Land. Som bekjendt har

hans Virksomhed efter enkelte af dens Sider været ikke lidet forskjellig bedømt. Men derom vil der dog nu, da hans Livsverk foreligger afsluttet, sikkerlig raade Enstemmighed i kristelige Kredse, at vor Kirke, stort seet, har Grund til af Hjertet at takke Gud for rig aandelig Velsignelse, tilført den gennem Professor Petersens Liv og Gjerning. Paa mange Maader har han været virksom til Vækkelse og Inderliggjørelse af kristelig Liv i vor Kirke. I en for Kirke og Kristendom særlig vanskelig Brydningens Tid hævdede han som Apologet med stor Dygtighed og til Velsignelse for mangfoldige ikke blot ialmindelighed Religionens, men specielt ogsaa den kristelige Tros Sandhed og evige Værd. Med sin sterkt udprægede kritiske Sands saa han sig sat istand til at levere værdifulde Bidrag til Klargjørelse af vigtige Problemer i den theologiske Videnskab, fornemmelig af Forholdet mellem Tro og Theo-

logi og af Forholdet mellem Kristendom og den almenmenneskelige Kulturbevægelse. Og ikke mindst skal det regnes ham til Hæder, at han, samtidig med at mane sine Elever til altid at staa fast paa Evangeliets og den sande Kristendoms Grund, med stor Styrke lagde an paa at hjælpe dem frem til personlig Selvstændighed i theologisk Tænkning og Arbejde og at frigjøre dem for theologisk Bornethed for derved saavidt muligt at dygtiggjøre dem for en frugtbar Virksomhed som Evangeliets Tjenere i vor Kirke i Overensstemmelse med den nye Tids eiendommelige Krav.

Som den Afdøde saa ofte selv udtalte det, var Troen på Kristi Forsoning hans Livs bærende Grund. I denne Tro gik han da ogsaa bort i Fred. Gud glæde hans Sjæl i Himmerig! Velsignet være hans Minde i den norske kirke!

Ortodoks tro – grønn teologi!

Hans Hellighet Bartholomeus

MØTE MED MYSTERIET

ET HÅP FOR JORDEN

Den grønne patriarken om miljøvern og andre aktuelle spørsmål i lys av ortodoks tro.

Denne boken er intet mindre enn et kunstverk, skapt gjennom tro og gjennomsyret av visdom og kjærlighet.

Madeleine K. Albright,
tidligere utenriksminister i USA

I 2002 mottok Den økumeniske Patriark Bartholomeus av Konstantinopel den norske Sofieprisen for sin innsats for miljøet. Som åndelig leder for de fleste ortodokse kirker i verden ble han allerede da omtalt som "den grønne patriarken". Hans tilnærming til de store spørsmålene er spesiell fordi han tillegger erfaring, nærhet, vitenskap og skjønnhet en helt avgjørende betydning, godt integrert i sitt teologiske perspektiv.

Kr 329,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

SØNDAGSTEKSTEN

PER KRISTIAN SÆTRE - ELIN LUNDE - SJUR ISAKSEN

PÅSKENATT/OTTESONG - 1. PÅSKEDAG 2. PÅSKEDAG

PÅSKENATT/ OTTESONG

30–31. MARS 2013

Preiketekst: Markus 16,1–8

Lesetekstar: 1 Mos 1,1–5.26–2,2; 2 Mos 14,1–22; Rom 6,3–11

Liturgisk farge: Kvit

I den natta då Kristus braut dødens lekkjer og sigrande stod opp frå dødsriket, er liturgien og tekstane fulle av tunge symbol og veldige metaforar. Guds englehær i himmelen frydar seg; basunen lyder, og kyrkjeklokkene ringjer. Dei gammaltestamentlege tekstane leier tilbake til sjølv skapinga, til skapinga av det ljøset som sløkna langfredagen, til skapinga av det mennesket som elska og sveik og bad og banna i langfredags mørker. Dei fortel om den natta då israelsfolket låg i leir innved Pi-Hakiro; farao nådde dei like ved stranda, og eit Guds frelsande under let dei gå turrskodde gjennom havet. I påskena les me om korleis dåpen er ei deltaking i Kristi død og oppstode, og påskelov-

songen insisterer: ”Det hadde aldri gagna oss å verte fødde, dersom me ikkje også hadde vorte atterløyste” - og det skjer, i denne natta, når ljøset vert tent i ein ny skapingsmorgon, og gravmørkret vik unna.

Liturgien og tekstane, om det er i ei høgstemt påskenaattsmesse eller i ein enklare ottesong, gjev hjelp til å nærme seg oppstoda sitt mysterium. Ikkje ved å forklare mysteriet, men ved å seie noko meir, noko anna, gje ei lang, lang rekkje av bilete, motbilete og metaforar som ikkje går opp i nokon større heilskap, men som kvar for seg ber med seg ein bit av sanninga om oppstoda. Slik må det vere. Forsøk på å forklare kva som hende påskenaatta, og utleggje hendingane i detalj greier ikkje gripe mysteriet. Dei fantastiske skildringane i til dømes Peters-evangeliet og Nikodemus-evangeliet får eit underleg og røyndomsfernt preg. Systematikken sin påstand om at oppstoda er ei hending utan analogi, gjev seg utslag i praksis når det verkar umogeleg å syne henne på filmlerret og scene. På Det norske teatret gjer Stein Winge oppstoda til ei hending som ikkje vert forneakta, men som får plass utanfor forteljinga – eit poeng teologane ivrig kan gripe fatt i. Sjølv Mel Gibson som i *The Passion of the Christ* (2004) elles gjer sitt beste for å detaljforklare mysteriet ut av evangeliet, endar opp med å kort vise eit ljøs som kjem innanfrå gravhola medan steinen rullar bort, før me ser levande han som var død. Og meir – eller mindre – er det ikkje.

Likevel, det som fungerer aller best, er å gjere som Franco Zeffirelli i sjølve "Jesus-filmen" (*Jesus of Nazareth*, 1977), å fortelje kva som hende ved å ikkje fortelje det – akkurat slik preiketeksten vår frå Markus 16 gjer det.

For midt opp i den rike, komplekse og farge-rike veven av metaforar som me tyr til i påskenna, finn me den enklaste, kortaste og reinaste av dei fire forteljningane om oppstoda, Markus 16,1–8. Så kort er ho, at nokon svært tidleg har funne det naudsynt å skøyte på nokre vers (9–20). Men i tekstboka finst ho i si truleg eldste kjende form. Og kanskje seier desse åtte versa frå Markus-evangeliet det me treng å høyre i påskenna. Dei tre kvinnene kjem til ei grav, førebudde på å salve og stelle eit lik, på å minnest og for å setje sluttstrek for forteljninga om Jesus og dei. Døden har lukka forteljninga for dei. Men så møter dei ein stein som er rulla til sides. Det uventa byrjar skje. Ein ung mann i kvitt dukkar opp, og dei får bod om at Jesus er stått opp. Så rømer dei frå grava, skjelvande og redde. I løpet av nokre augneblinkar har dei gått frå å vite alt og ha kontrollen på kva som har skjedd, til å ikkje vite noko som helst og leve i ein situasjon der framtida ligg open, der Guds skapande krefter kan skape ljøs i mørker og liv i døden. Maria, Maria og Salome går frå ei lukka forteljning til ei open framtid – slutten vert ei byrjing. Det er ikkje rart at dei tre kvinnene gjekk redde derifrå – med nokre få ord og i nokre korte augneblinkar var verdsbiletet deira snudd opp ned.

Sjølve oppstoda veit me ikkje så mykje om. Men me veit kva det vil seie å sørgje, å miste nokon, å sjå moglegheiter gå tapt og dører verte lukka. Me veit kva det vil seie å leve eit liv som er definert av døden. Og så veit me kva det vil seie å gå inn i ei open framtid med undring og otte. Det er berre det at til vanleg kjem desse erfaringane i motsett rekkjefølgje. Oppstoda opnar nye moglegheiter og ei ny framtid. Eg tenkjer at predikanten i dette har eit godt utgangspunkt påskenna eller påskemorgon – den vesle forteljninga frå Markus-evangeliet inneheld kjende erfaringar, men det store ukjende, oppstoda, snur den kjende rekkjefølgja til glede etter sorg og liv etter død. Så har liturgien, salmane og lese-

tekstane så mange bilete og metaforar å velje i at ein nok alltid finn noko ein kan bruke. Ein kan berre ikkje bruke alt. Sjeldan er nok Olav H. Hauge si inderlege oppmoding ein betre rettlear for preikearbeidet:

Kom ikkje med heile sanningi,
kom ikkje med havet for min tørste,
kom ikkje med himmelen når eg bed um ljøs,
men kom med ein glimt, ei dogg, eit fjom,
slik fuglane ber med seg vassdrøpar frå lauget
og vinden eit korn av salt.

Og i ein glimt, ei dogg, eit fjom kan me bere med oss så mykje av det guddommelege mysteriet; då er jobben vår gjord.

PER KRISTIAN SÆTRE
KAPELLAN I JAR KYRKJELYD
KAPELLAN@JAR-MENIGHET.NO

1. PÅSKEDAG

31. MARS 2013

Prekentekest: Joh 20,1–10

Lesetekster: 2 Mos 15,1–3; Kol 2,12–15

Liturgisk farge: Hvit.

TIL DAGEN.

"Men er ikke Kristus stått opp, da er vårt budskap tomt, og deres tro er også tom." Slik skriver Paulus i 1 Kor 15 om betydningen av oppstandelsen. Oppstandelsen er det viktigste i vår tro og gjør 1. påskedag til den store festdagen i kirken. Dette semesteret har vi temaet "Smak og se at Herren

er god” i kapellet på Menighetsfakultetet. Temaet utfordrer oss til å ta i bruk alle våre sanser i møte med evangeliet. Ingen høytidsdag hjelper oss vel mer med det enn nettopp selveste påskedagen. 1. påskedag kan vi ta i bruk både lukt, smak, hørsel og syn i det vi utfordres til å tro evangeliet: ”Kristus er oppstanden. Ja, han er sannelig oppstanden!”

Etter den lange fasten bryter festen og gleden frem. Det er dagen for prosesjon. Der det feires påskenattsmesse, er påskelyset allerede tent. Ellers bæres påskelyset inn i prosesjonen. Ta i bruk alle ressurser denne dagen. Der det er mulig, er det flott å få den utvidede lovsangen (Gloria) og Nikenum. Høytidsverset hører også med. La det bugne av velduftende påskeliljer som gjennom både syn og lukt forteller oss om liv og glede. Det er fint å kunne dele ut påskeliljer til alle etter utgangsprosesjonen og avslutte gudstjenesten med å gå ut og sammen synge ”Påskemorgen slukker sorgen”. Med det markerer vi at påskedagens budskap skal bæres ut av kirken og ut til verden.

TIL TEKSTEN.

Evangeliene er enige om at det var en eller flere kvinner som var de første som kom til graven ved morgengry den første dag i uken. Johannes forteller bare om Maria Magdalena. Likevel er det ikke sannsynlig at hun kom gående alene så tidlig, før det var blitt lyst. Og når hun i møte med Simon Peter og den andre disippelen sier: ”*Vi vet ikke hvor de har lagt ham,*” snakker hun sannsynligvis på vegne av flere. At det er nettopp Maria Magdalena som får navnet sitt som det første vitne til oppstandelsen i Johannes-evangeliet, er til å undre seg over, men sannsynligvis heller ikke tilfeldig fra Johannes’ side. Maria fra Magdala, den vesle landsbyen på vestbredden av Galileasjøen – hun gikk i Jesu følge og Jesus hadde drevet 7 onde ånder ut av henne (Luk 8,2). Johannes beskriver Marias opplevelse der om morgenen. Den vurderer Johannes å være viktig. Den nøyaktige tidsbeskrivelsen forteller oss at det som Johannes her forteller, skjer midt inn i tiden, inn i vår tid. Det er løping og uro og usikkerhet. Hva er det som er skjedd? Hvor er

Jesu legeme? Maria er den første som ser. Hun ser at steinen er rullet vekk fra graven, slik at hun kan se rett inn i graven. Ordet for å se som her er brukt, *blepo*, er omtrent som vårt blikk. Maria kastet et blikk på graven og ser at steinen er borte. Det samme ordet er brukt om Johannes selv, som så linklærne som lå der. Simon Peter løper tydeligvis ikke like fort som Johannes, eller kanskje han bare tar seg bedre tid til å tenke underveis. Simon Peter kommer omsider frem han også, men han blir ikke stående utenfor å kikke. Simon Peter så linklærne og ansiktstørkleet. Verbet som er brukt da Simon Peter så, er ordet *theoreo*. *Theoreo*, nesten som vårt norske ord teori. Det er som om Simon Peter går inn og med ettertanke studerer det øynene ser, og lager seg en teori om hva som kan ha skjedd. Simon Peter var den disippelen som gikk foran. Da kunne også Johannes ta steget inn i graven. ”*Han så og trodde,*” står det, en av Bibelens mest forløsende setninger. Her brukes et tredje ord for å se, *eidå*. Ordets betydning går enda dypere, lik viten, erkjennelse. Idet Johannes tar steget inn i graven, skjer erkjennelsen. Det han hadde lest i Skriften, men ikke forstått, blir med ett forklart og erkjent. Johannes øyne åpnes. Kristus er ikke lenger i graven. Han er oppstått. Linklærne lå der i graven, og ansiktshuden var lagt sammen. Det var tomt. Ja, nesten som en sommerfuglpuppe som ligger igjen etter at sommerfuglen er fløyet (Kvalbein 2012).

TIL PREKENEN.

Den fineste påskesalmen jeg vet, er Svein Ellingsens salme ”Døden må vike for Gudsrikets krefter”. I år blir den utgangspunkt for mitt forslag til påskepreken.

DØDEN MÅ VIKE FOR GUDSRIKETS KREFTER!

”*Kristus er oppstanden fra de døde! Med døden nedtrampet han døden og til dem som er i gravene, har han gitt evig liv.*” Denne antifonen innleder alle ortodokse gudstjenester i hele påsketiden (Halldorf, 2012). Med døden nedtrampet han døden. Det er et motsetningsfullt uttrykk. Det var Jesu død som tilintetgjorde døden. Det var

Jesu død som gjorde at Gudsrikets krefter fikk gjennomslag i tiden, i vår tid. Men han ble ikke i døden, og det utgjør hele forskjellen. Han oppsto og lever. I kirkenes første tid foregikk dåpen natten mellom påskeaften og 1. påskedag. Dåpen skjedde idet det nye livet brøt frem påskemorgen. Slik synliggjorde man at dåpen er å gjøre påskens hendelser gjeldende for den som tror og lar seg døpe. I de nye tekstrekkene for 3. rekke har vi med to sentrale dåpstekster å gjøre, og jeg tenker det derfor er naturlig å bruke noe tid på dåpen også i prekenen. Teksten fra 2 Mos 15 er Moses' og israelittenes lovsang til Herren etter at han har frelst dem fra egypterhæren. Gud åpnet havet og lot dem gå tørrskodde gjennom, mens egypterhæren ble slukt i vannmassene, et bilde på frelsen gjennom dåpen – gjennom havet og ut til livet. Også teksten fra Kol 2 er en sentral dåpstekst: *"I dåpen ble dere begravet med Kristus, og i den ble dere også reist opp med ham, ved troen på Guds kraft, han som reiste Kristus opp fra de døde."* Gudsrikets krefter kom inn i verden, inn i vår tid og tilintetgjorde døden. Døden ble nedtrampet og gav evig liv. Gjennom dåpen får vi del i den død og oppreisning til livet.

SE, I OPPSTANDELSENS TEGN SKAL VI LEVE.

Så er døden tilintetgjort, og vi skal få leve i oppstandelsen. Det er påskebudskapet. Evangeliefortellingen fra Johannes er full av sanseintrykk, og la oss bruke dem til fulle også i prekenen! Jeg vil særlig gi synssansen oppmerksomhet. Ved å gå dypere inn i hva de ulike vitnene så, kan vi også lære noe om vår egen synssans. Hva har de ulike vitnenes tilnærming å lære meg? Maria Magdalena og Johannes så med et blikk som ikke så og forsto. De ble stående utenfor graven. Simon Peter tok skrittet inn i graven. Han beveget seg nærmere tegnene, likklærne som lå der. Han beveget seg inn i lukten inne i graven og fikk kjenne på klærne som lå der. Ut i fra dette lagde han seg en slags teori om hva som var skjedd. Men det var først da Johannes, den andre disippelen, våget å bevege seg inn i graven, at erkjennelsen inntraff. Johannes så og trodde. Ser vi tegnene? Våger vi å gå så tett på tegnene at den

samme erkjennelsen til tro kan skje i oss? Eller holder vi oss på behagelig avstand og bare kaster et blikk på den tomme graven? Som for Johannes og de andre disiplene skjer vår erkjennelse i et samarbeid mellom Skriftene og de sanselige tegnene.

Lia gård, et retreatsted for familier i Østerdalen, har bygd et sted der evangeliet kan sanses på ulikt vis. Det er en opplevelse å få være med på retreat der. Den tomme graven står der i hagen og utfordrer oss til å gå inn og se linklærne som ligger der. Mor på Lia, Ingeborg, har også lært meg hvilket tegn sommerfuglen er. Hver dag går hun med sommerfuglen enten i form av en brosjé eller som trykk på klærne. Sommerfuglen, oppstandelsestegnet. Linklærne lå der som en sommerfuglpuppe i graven. Sommerfuglen ble tegnet på det nye livet som brøt frem på påskedag. Puppen er tom; sommerfuglen lever. I oppstandelsens tegn skal vi leve!

La oss denne påskedagen bruke sansene våre og leve i oppstandelsestegnene! Vi er gitt ytre sanser, men har også indre sanser, troens sanser. Dette skriver Wilfrid Stinissen om i sin påskedagspreken: *"Troens øyne må skjerpes. En kristen har ikke bare de ytre sansene; han har også indre sanser, troens sanser. Med disse sansene kan han fornemme Kristi nærvær alltid og over alt. Takket være disse indre sansene vet han at Kristi kjærlighet omslutter og gjennomsyrrer ham."*

SE, I OPPSTANDELSENS LYS SKAL VI DØ.

Så er det også i dette lyset av oppstandelsen vi en dag skal få dø. Oppstandelsen gir perspektiv ut over dette livet. Så kan vi få si med Peter i hans 1. brev: *"Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde."* Smak og se at Herren er god! Smak, se, kjenn og lukt at Herren er oppstått! Han lever!

SALMER.

Denne dagen er det nok å ta av i salmevalget. Jeg foreslår å bruke 919 "Kristus er sannelig oppstanden" til åpning av gudstjenesten og 196

”Døden må vike for Gudsrikets krefter” etter prekenen. Ut over dette må det være opp til den enkelte menighet å velge hvilke påskesalmer som er å foretrekke for å underbygge festen og gleden. I salmeboktillegget finner vi den keltiske salmen ”Han sto opp før dagen demret”, som er et utradisjonelt valg, men en sanselig salme. Jeg foreslår også 193 ”Det var i soloppgangen”, som er Britt G. Hallquists bidrag til kvinneperspektivet over påskemorgen.

Kristus er oppstanden! Ja, han er sannelig oppstanden!

ELIN LUNDE
STUDENTPREST, MF
ELIN.LUNDE@MF.NO

2. PÅSKEDAG

1. APRIL 2013

Prekentekst: Joh 20,11-18

Lesetekster: Jer 31,9-13; 2 Kor 5,14-19

Liturgisk farge: Hvit.

EN TRUET DAG

Annendagene har tradisjonelt vært dager for *refleksjon* over underet. Hva betyr det at Jesus ble født? Hvordan kan vi forstå Jesu oppstandelse? På hvilken måte er Ånden levende i Kirken? Disse tekstperspektivene er fortsatt framtreddende i vår nye tekstbok. Problemet er at dagen som kirkeårsdag er under sterkt press. For det første er det ikke så mange land som har dagen som

offentlig fridag, og dermed heller så mange kristne kirker som markerer den som helligdag. Med ujevne mellomrom blir det også i Norge foreslått å fjerne annendagene. For det andre er det etter hvert ganske få menigheter som feirer dagen med dagens eget preg. 2. påskedag er blitt en salderingdag for gudstjenestetrotte menigheter, prester og proster som skal få kabalen til å gå opp. Derfor er det kanskje ikke så mange som leser disse linjene heller. Det er forståelig, men samtidig synd at denne gyldne anledningen til fordypning i oppstandelsens betydning ofte går tapt.

DE SOM KOMMER FØRST OG GÅR SIST

Det hender jeg lar meg imponere av menneskers oppofrende og trofaste etterfølgelse av Jesus. Noen ganger kommer dette menigheten til gode på en spesiell måte, mennesker som du vet du kan regne med. De som kommer først, låser opp og gjør i stand, er ofte de samme som blir igjen til slutt, rydder opp og låser etter seg. I Johannes sin beretning om oppstandelsen er det Maria Magdalena som representerer den trofaste overgivelsen til Jesus. Hun kom først, og hun gikk sist. I mellomtiden hadde to av Jesu mannlige disipler vært innom. Maria måtte hente dem; hun kunne ikke bære dette alene. Men da de hadde tilbakelagt etappene både til og fra graven, ble hun værende igjen. Hos Maria var den tidlige morgenstunden med tom grav ingen kilde til lindring av sorg eller forløsning av lovsang. Hun var bare forvirret og vettskremt. Hun gråt da Peter og Johannes gikk hjem. Men da hun ble alene igjen, begynte ting å skje.

JEG HAR SETT JESUS

Ingen blir glad av et forsvunnet lik. Derfor begynner denne fortellingen med gråt og fortvilelse. Vi er fortsatt i påskemorgens tidligste timer, Peter og Johannes har fått bekreftet at Maria Magdalena snakket sant: ”De har tatt Herren bort og vi vet ikke hvor de har lagt ham.” (v 2) Mens disiplene går hjem igjen, ifølge evangelisten som troende oppstandelsesvitner, blir Maria værende. Og hun kan ikke stoppe å gråte. For

hvordan kan hun bli glad av et forsvunnet lik? Nyere sorgteori har lært oss at mange på en naturlig måte vil søke sin trøst i den døde. Dette er tidligere blitt betraktet som lite hensiktsmessig og som noe som kan forsinke nødvendige separasjonsprosesser. Nå er vi mer tilbøyelig til å tro at minner og ritualer knyttet til den døde kan være en ressurs for det videre livet. Men ingen av dem jeg kjenner, som jevnlig går til kirkegården, har opplevd at graven åpnet seg. Det opplevde Maria.

Da hun til slutt går fra graven, er det imidlertid ikke synet av den tomme grav som sitter igjen på netthinnen. Hun fikk se Jesus. Han nevnte hennes navn. Selv har jeg ikke sett Jesus. Men troens øye ser det som er usett, og jeg håper at troens blick er minst like pålitelig som alle mine andre sanser til sammen.

Dikteren Johan Halmrast levde store deler av sitt liv i fattigdom og fornedrelse. Han hadde en fysisk funksjonshemming og prøvde å livnære seg som korrekturleser og skribent i Christiania. Men påsken 1890 skrev han en salme som han selv kalte "Maria Magdalenas jubel". Vi kjenner den som "Å salige stund uten like".

*Du søkte din trøst i den døde
og dvelte ved gravnatten kun.
Så fikk du den levende møte,
å salige, salige stund!*

TEKST OG BUDSKAP

Både 1. og 2. rekkes evangelium hentes fra kvelden på oppstandelsesdagen, der henholdsvis Emmausvandrerne og disiplene får møte den oppstandne. Men i vår tekst befinner vi oss fortsatt ved graven, oppstandelsens sted.

- *Hvem leter du etter?* (v 15): – *Tina dsateis.*

Verbet *dsateā* er vanlig i Det nye testamente, men oversettes på en rekke forskjellige måter. Den bokstavelige betydningen er å lete etter en ting eller et menneske som er blitt borte; det er denne betydningen som er naturlig her. Men det ligger også en annen og mer overført betydning i bakgrunnen: Ordet betegner ofte ønsket om å oppnå noe eller søke å komme i relasjon til noen.

- *Maria!* (v 16) Det er da navnet hennes blir

uttalt, at gjenkjennelsen oppstår. At Gud nevner oss ved navn (Jes 43,1), bringer det allmenne budskapet ned på individets plan og skaper gjenkjennelse. Det er *meg* han snakker til. Det er *han* som snakker til meg.

- *Rør meg ikke!* (v 17) Marias innskyttelse ved gjenkjennelsen er å ville ta på han. Er han virkelig? Men det er noe med Jesus som er annerledes. Ikke spøkelsesaktig, men heller ikke til å ta på. Ikke ennå.

- *Gå til mine brødre og si til dem at...* (v 17) Maria får oppdraget og sendes ut som det første virkelige oppstandelsesvitne.

PREKENSKISSE 1:

1. APRIL

Paulus hevder at hele den kristne tro står og faller på oppstandelsen som faktisk hendelse. Selv har jeg evnen til å tvile på det meste, også på evangeliens historisitet. Hva om jeg har bygget livet mitt på en løgn eller et rykte? Hva om jeg har blitt holdt for narr? Når 2. påskedag faller på 1. april, gir det en anledning til å gi menigheten et blick inn i den delen av apologetikken som kan hjelpe oss å tro på oppstandelsen. Her kan 1 Kor 15 brukes som ressursmateriale.

PREKENSKISSE 2: GRAMMATIKALSKE TEGN (SE LK 5/2010)

- *Spørsmålstejn.* En tom grav etterlater seg mysteriets spørsmål og spekulasjoner. Spørsmålstejnets krokete utforming gjenspeiler sorgens nedbøyde holdning. Hva er det å se fram til på veien til en grav, og blir det over hodet noe bedre av at sorgen brutalt forstyrres av et gravrøveri?

- *Utropstejn.* Ved å la gråten strømme, gjør Maria seg mottakelig for den sanne trøst. Ved å ta seg tid, får hun møte den levende Herren. Ordet som uttales, er hennes eget navn, *Maria*. Ett enkelt ord i ett bestemt øyeblikk er det som skal til for at spørsmålstejnet retter seg ut og blir til et utropstejn. Spørsmålenes tid er ikke forbi, men de har fått selskap av et oppreist og proklamerende tegn: Kristus er levende i blant oss!

- *Kolon.* Hva ville kirken vært om Maria var blitt stående for seg selv med sin nyskapte tro? Nå kommer det som følger etter Guds åpenbaringer i historien; nå følger vitnesbyrdet og etterfølgelsen. Hun gikk av sted og vitnet om sitt møte med Herren. Siden har oppstandelsesvitner fortsatt denne bevegelsen, til denne dag.
- Liker du at noen bryr seg og spør hva det er, hvis du gråter?
- Marias vitnesbyrd var: Jeg har sett Jesus! Kunne du sagt det samme?

Lykke til!

SJUR ISAKSEN
UNIVERSITETSLEKTOR, MF
SJUR.ISAKSEN@MF.NO

ETTERTANKE

- Hvorfor var Marias mest nærliggende tanke var at Jesu kropp var stjålet?
- Finnes det flere eksempler på at den oppstandne Jesus var vanskelig å kjenne igjen?

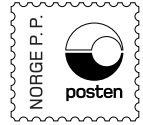
NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

TILSETTING

STAVANGER BISPEDØME

Stavanger bispedømmeråd tilsette i sitt møte 6.02.2013 i sak BDR 003/13 Jon Ådnøy som sokneprest i Haugaland prosti med Skjold, Vats og Vikebygd sokn som særskilt arbeidsområde.

Den tilsette har skriftleg bekrefta at han tar imot stillinga.

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>